

COMMISSION SPECIALE
RELATIVE AU TRAITEMENT
D'ABUS SEXUELS ET DE FAITS
DE PEDOPHILIE DANS UNE
RELATION D'AUTORITE, EN
PARTICULIER AU SEIN DE
L'ÉGLISE

du

MERCREDI 24 NOVEMBRE 2010

Après-midi

BIJZONDERE COMMISSIE
BETREFFENDE DE
BEHANDELING VAN SEKSUEEL
MISBRUIK EN FEITEN VAN
PEDOFILIE BINNEN EEN
GEZAGSRELATIE,
INZONDERHEID BINNEN DE KERK

van

WOENSDAG 24 NOVEMBER 2010

Namiddag

La séance est ouverte à 14.25 heures et présidée par Mme Karine Lalieux.

De vergadering wordt geopend om 14.25 uur en voorgezeten door mevrouw Karine Lalieux.

Audition de:

- **Me Astrid Bedoret, avocate, et Mme Evelyne Bruyère de l'asbl SOS Inceste Belgique**
- **Mmes Suzanne Van Maelderen et Marleen Achtergaele, ASBL Incest Misbruik Limburg**
- **M. Yves Vanden Auweele, professeur émérite de psychologie du sport à la KULeuven**
- **Prof. Tony Van Loon, ASBL UilenSpiegel**
- **un représentant de la "Medical Women's Association of Belgium"**

Hoorzitting met:

- **meester Astrid Bedoret, advocaat, en mevrouw Evelyne Bruyère van de vzw "SOS Inceste Belgique"**
- **mevrouw Suzanne Van Maelderen en mevrouw Marleen Achtergaele van de vzw Incest Misbruik Limburg**
- **de heer Yves Vanden Auweele, professor emeritus in de sportpsychologie aan de KULeuven**
- **professor Tony Van Loon van de vzw UilenSpiegel**
- **Dr. Marianne Mertens, voorzitter van "Medical Women's Association of Belgium"**

La **présidente**: Mesdames, messieurs, chers collègues, nous allons commencer nos travaux.

Valérie Déom (PS): Madame la présidente, avant de débiter nos travaux, je voudrais vous faire part de mon étonnement après avoir constaté, à l'occasion des auditions de lundi, la présence dans notre salle de commission, du porte-parole,

voire défenseur de l'Église Tommy Scholtès. Je n'ai évidemment rien contre ce monsieur, mais il était assis à une place privilégiée et semblait pouvoir intervenir ou, en tout cas, avoir des contacts avec les parlementaires. Il a d'ailleurs été interviewé par la presse à l'issue de la réunion de commission de ce début de semaine et a ainsi pu répondre immédiatement aux accusations portées à l'encontre de l'Église.

Madame la présidente, il est de notre devoir d'éviter toute confusion, toute ambiguïté, toute suspicion légitime dans le respect de toutes les personnes qui suivent nos travaux de près ou de loin.

Dès lors, je souhaiterais que toute personne étant de près ou de loin concernée par cette affaire et qui n'est pas auditionnée soit installée dans l'espace réservé au public.

Je vous remercie d'avance de la bonne fin que vous réserverez à ma requête.

Marie-Christine Marghem (MR): Madame la présidente, je me réjouis de la remarque objective qui vient d'être faite.

Pour établir un parallèle, lorsque, dans des affaires judiciaires, on doit auditionner certaines personnes, on fait en sorte qu'elles n'assistent pas au débat et de les écarter avant qu'elles ne témoignent.

J'avais également remarqué la présence de M. Scholtès dans nos rangs lundi. Je ne sais pas s'il est encore présent aujourd'hui. Évidemment, il est suffisamment impliqué sur le plan social et

médiatique pour que l'on puisse le positionner exactement dans le débat.

À l'instar de ce qui se fait au niveau judiciaire, ce monsieur étant un témoin "privilegié" ou, en tout cas, comme il défend une position claire et spécifique, il doit être assis en dehors de l'enceinte de nos travaux, sauf s'il doit témoigner.

Olivier Deleuze (Ecolo-Groen!): Madame la présidente, j'appuie la requête de mes deux collègues car il est important que chacun soit traité sur le même pied. C'est d'ailleurs l'un des principes de cette commission puisque c'est pour cette raison qu'elle a été créée.

La **présidente**: J'ai également remarqué la présence de M. Scholtès.

J'ai consulté le service du protocole et je vous propose que puissent se trouver dans cette salle, les députés, leurs collaborateurs, les attachés de presse des groupes et tous les journalistes accrédités. Toutes les autres personnes, qu'il s'agisse de victimes, de représentants d'associations, etc., ou simplement de personnes qui souhaitent participer à nos travaux seront installées à la tribune.

Je ne peux pas exclure la présence de certaines personnes car nos travaux sont publics, sauf si nous siégeons à huis clos.

Tous les membres de cette commission sont-ils d'accord avec cette proposition visant à mettre tout le monde sur un pied d'égalité?

Renaat Landuyt (sp.a): Mevrouw de voorzitter, ik wil daaraan toevoegen dat men op de publieksbanken nota's mag nemen. Ik heb immers vernomen dat het verboden zou zijn nota's te nemen en dat begriep ik niet.

La **présidente**: Chers collègues, on m'a fait part du problème rencontré lundi après-midi. Étant donné que je présidais la séance, je n'ai pas remarqué tout ce qui avait été dit aux personnes qui assistaient à nos travaux depuis la tribune. Les notes sont évidemment autorisées.

Le public ne peut pas nous interpeller mais il peut prendre les notes qu'il désire. Vous êtes les bienvenus dans cette commission dont les travaux sont publics et ouverts à chacun.

Cette mise au point faite, je demande aux huissiers de faire respecter la décision que la commission vient de prendre.

Je ne vais pas faire attendre plus longtemps les

témoins de ce jour. Si vous le voulez bien, nous allons commencer nos travaux en entendant les associations qui s'occupent de victimes de l'inceste avant d'entendre les autres secteurs.

Nous allons d'abord entendre Mme Suzanne Van Maelderen et Mme Marleen Achtergael de vzw Incest Misbruik Limburg. Ensuite, nous entendrons immédiatement SOS Inceste avec Mme Evelyne Bruyère et Me Astrid Bedoret. Nous leur avons demandé un exposé d'environ un quart d'heure pour pouvoir poser ensuite le plus grand nombre de questions. L'important est en effet que les parlementaires puissent poser toutes leurs questions.

Je vous remercie d'être parmi nous cet après-midi.

Marleen Achtergael: Mevrouw de voorzitter, geachte dames en heren, alvast bedankt voor deze uitnodiging. Mevrouw Van Maelderen en ik vertegenwoordigen de groep Incest Misbruik Limburg. De L staat ook voor landelijk, want ik ben afkomstig van West-Vlaanderen en mijn collega is van Oost-Vlaanderen.

Wij zijn een groep die tal van slachtoffers van seksueel misbruik over heel Vlaanderen opvangt, kort of lang na de feiten, van zowel intra- als extrafamiliaal seksueel misbruik, alsook moeders van slachtoffers.

Wij ervaren telkens opnieuw dat er tal van klachten zijn omtrent het gerechtelijk apparaat, zowel op politieel vlak als op rechterlijk vlak. Het begrip misbruik in een gezagsrelatie dient volgens ons dan ook in een zeer ruime context te worden gezien, namelijk niet alleen de relatie pastoor-gelovigen waarover de laatste tijd nogal veel te doen is, maar ook de relatie arts-patiënt, verpleegkundige-patiënt, opvoeder-kind, en vooral gezien het overgrote deel van seksueel misbruik van kinderen zich binnen het gezin afspeelt, het misbruik door een ouder of een voogd van een kind waarover hij het gezag heeft.

Wij verwijzen naar de verklaring van Kristine Kloeck, algemeen directeur van Child Focus, die hier in april 2009, naar aanleiding van het wetsvoorstel over de verjaringstermijn, ingediend door mevrouw Lahaye-Battheu, over seksueel misbruik zei dat het voor 85 % binnen het gezin of binnen de familiale context voorkomt. De familiale sector is dus het zwaarst belast met deze problematiek en dient dan ook zeer ernstig te worden genomen.

Ook bij het vertrouwenscentrum Sensoa alleen al werden in 2008 1 746 kinderen gemeld voor seksueel misbruik. Als men dat omrekent, is dat drie per dag. Dat zijn alleen de meldingen bij het vertrouwenscentrum.

Het fenomeen seksueel misbruik is dus al jaren gekend. Zie het boek "Kom eens naar mijn kamer". Iedereen wist het, niemand deed iets. Deze 85 % geeft duidelijk aan dat er binnen de commissie zeker plaats moet zijn voor de bespreking van seksueel misbruik in al zijn vormen.

Om te beginnen staat er eigenlijk al een fout in de titel van commissie, te weten "Bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk", en dat is het woord "gezagsrelatie". Vrouwen en mannen die door hun partner seksueel worden misbruikt, vallen volgens u dus niet onder deze noemer. Dat zijn er nochtans veel. Ook de erkenning binnen het rechtswezen van misbruik binnen een relatie wordt daardoor afgewezen. En wat met minderjarigen die andere minderjarigen misbruiken? Wij vragen dan ook een schrapping van het begrip "binnen een gezagsrelatie".

Ook het begrip "inzonderheid binnen de Kerk", wat te vertalen is door "in het bijzonder" of "in de eerste plaats", zou met het oog op discriminatie moeten worden geschrapt.

Suzanne Van Maelderens: Gezien de relatief beperkte tijdsruimte zullen wij ons beperken tot het berichten van enkele items die fout lopen. Het is echter niet onze bedoeling om instanties in diskrediet te brengen of mensen aan te klagen, maar wij willen gewoon een paar belangrijke thema's eruit lichten. Wij willen meewerken aan een positieve oplossing voor een heleboel problemen die zich nu voordoen.

Misbruik is een zeer complexe zaak, zeker als het over kinderen gaat. Er zijn in feite weinig pasklare en voor de hand liggende oplossingen.

Men zal steeds moeten zoeken, afwegen, wikken en wegen om de juiste mix te vinden van wat haalbaar is en van wat nodig is.

Wanneer wij over de dader spreken, zeggen wij vaak hij of hem, maar er zijn natuurlijk ook vrouwelijke daders. Dat mogen wij niet vergeten.

Tijdens de eerste vergadering werd aangehaald dat er zo weinig aangiftes gebeuren. Wij zullen

daar ook een paar oorzaken van aankaarten. Eigenlijk som ik maar een paar ervan op, maar er zijn er nog veel meer.

Om te beginnen zijn er de schaamte en het schuldgevoel van het slachtoffer. Slachtoffers zwijgen vaak lang, juist omdat de schaamte zo groot is. Men weet niet waar men klacht kan indienen, bij wie men terecht komt en door wie de vraag zal worden behandeld. Er is ook vaak gebrek aan steun vanuit de omgeving. Daarnaast is er ook het verleden van het slachtoffer. Iemand die als jong kind is misbruikt en een tweede keer wordt misbruikt door een andere persoon, zal veel minder snel klacht indienen, omdat dat een bijkomend trauma is. Er is de manier waarop de dader systematisch het gevoel van eigenwaarde en de weerbaarheid van het slachtoffer uitholt. Al die dingen spelen een grote rol.

Vaak bestaat er ook een soort afhankelijkheid van de slachtoffers ten opzichte van de dader. De dader heeft macht over het slachtoffer. Hij heeft het gezag of de touwtjes in handen, financieel. Er is ook vaak geestelijk overwicht. Al die dingen spelen mee.

Veel daders tasten ook systematisch de geloofwaardigheid van het slachtoffer aan. Over een kind dat men heeft misbruikt, gaat men op voorhand de ouders vertellen dat het liegt of bedriegt, zodat het kind vooraf leugenachtig is gemaakt wanneer het met zijn verhaal komt. Of men zegt van personen die misbruikt zijn, dat zij een psychische stoornis hebben, zodat hun verhaal ook minder geloofwaardig wordt.

Slachtoffers zijn zich er heel goed bewust van dat de dader het veel beter kan uitleggen dan zij en veel sterker in zijn schoenen staat. Zij hebben heel vaak ook weinig gevoel van eigenwaarde. Ze voelen zich vaak psychisch niet opgewassen tegen de dader. Dat is in feite de hoofdreden waarom er zo weinig klachten zijn.

De tweede reden is de behandeling van de klachten. Als men bij het indienen van een klacht op voorhand weet dat de dader bijna zeker niet zal worden gestraft omdat er te weinig bewijs is, wordt men ook enigszins tegengehouden een klacht in te dienen.

Marleen Achtergael: Een volgend ernstig probleem betreft de bekendmaking. Er bestaan heel mooie folders. Ik heb er onlangs nog een gekregen. Het probleem is echter dat die folder niet tot bij de burger geraakt.

Als een moeder te horen krijgt dat haar kind misbruikt is, is zij in shock en weet zij niet precies waarheen. Een algemene campagne op scholen, via televisie, enzovoort zou al heel wat schelen, zodat de mensen weten wat zij precies kunnen doen. Zij komen vooral bij de politie terecht en eventueel ook bij een vertrouwenscentrum. Het probleem is dan echter dat men bij een vertrouwenscentrum te lange wachttijden heeft. Wanneer men telefoneert tijdens de kantooruren, krijgt men te horen dat men ongeveer drie weken later een afspraak krijgt. Vroeger kan niet, omdat er veel te veel aanmeldingen zijn.

Men heeft een telefoonnummer dat 24 uur op 24, 7 dagen op 7 bereikbaar is, maar buiten de kantooruren wordt men toch verwezen naar een volgende dag om een afspraak te regelen of een spoedopname in een ziekenhuis voor dringende vaststellingen. U moet weten dat de meeste letsels van seksueel misbruik binnen de 48 uur genezen. Dat leidt automatisch tot minder kans tot het vaststellen van objectieve lichamelijke letsels. Geen vaststelling, geen bewijs en is dus kans op seponeren.

Er zouden traumacentra moeten worden opgericht die 24 uur op 24 bereikbaar zijn en waar een speciaal opgeleide arts aanwezig is die de nodige kennis bezit om gefundeerde medische vaststellingen te doen en deskundige, begrijpelijke verslagen op te stellen.

Het volgende belangrijke punt is het feit dat een ouder het dossier van het vertrouwenscentrum kan inkijken. Als men met zijn kind naar een vertrouwenscentrum gaat, kan men als ouder het dossier opvragen. Al de andere zaken worden geschrapt, maar hetgeen het kind over u zegt, kunt u lezen. Als u de dader bent, kunt u alles lezen wat het kind zegt en wat het kind zal zeggen tegen de rechter. Dat kan toch niet. Het zou dus te allen tijden moeten worden verboden dat een dader inzage krijgt in het dossier.

Ook aan de begeleidende ouder zou er veel meer informatie moeten worden gegeven, zoals bijvoorbeeld informatie over welke onderzoeken het kind zal ondergaan. Ook als het kind bij een deskundige is gegaan, staat men daar als ouder, want er wordt u geen uitleg verstrekt. Dat is heel problematisch als ouder.

Vertrouwenscentra werken volgens een systeemtheoretisch model en kunnen heel moeilijk om met klachten van seksueel misbruik door een van de ouders, zeker wanneer de ouders gescheiden zijn. Dit leidt vaak tot moeilijk

werkbare situaties binnen het kader van een vertrouwenscentrum.

Suzanne Van Maelderen: Als een persoon die misbruikt is, dan besluit om aangifte te doen, zijn er twee mogelijkheden: men kan naar de politie stappen of rechtstreeks naar de onderzoeksrechter. Meestal weten de mensen niet dat men zelf rechtstreeks naar een onderzoeksrechter kan stappen. Die informatie is niet bekend bij het brede publiek.

Bij aangifte bij de lokale politie wordt de klacht gewoon doorverwezen naar de procureur. In 90 à 95 % van de gevallen wordt die klacht uiteindelijk geseponerd. Er is in feite nog nooit echt een grondig wetenschappelijk onderzoek gedaan naar het percentage van geseponerde klachten. Gezien het feit dat er sinds 2007 een syndroom op een sluike manier zijn intrede gedaan heeft in de Belgische wetgeving, het parental alienation syndrome of het oudervervreemdingssyndroom, dat systematisch stelt dat klachten over misbruik in het kader van een echtscheiding bijna altijd valse klachten zijn, wordt er nog heel weinig echt grondig onderzocht. Wij vragen dan ook met aandring dat er eens een grondig onderzoek zou gebeuren van alle klachten over seksueel misbruik van kinderen sedert het jaar 2007.

Daarbij moeten de kinderen dan in twee groepen worden verdeeld, klachten van kinderen in echtscheidingssituaties en klachten buiten echtscheidingssituaties. Dan moet men die twee vergelijken en onderzoeken wat er gebeurd is met de klacht, welke onderzoeken er zijn gebeurd in de twee groepen en waarom die al dan niet gedaan zijn, of de klacht uiteindelijk geseponerd werd, of er al dan niet een deskundige werd aangesteld, of de dader al dan niet veroordeeld werd, wat er verder met het kind gebeurd is en in hoeverre het kind beschermd is.

Dat is trouwens identiek hetzelfde bij verkrachtingen. Er is onlangs een studie geweest van dokter Zucker. Bij verkrachtingen van volwassen vrouwen wordt uiteindelijk ook slechts 4 % van de daders veroordeeld. Uiteraard is het voor iedereen duidelijk, voor elke arts en voor elke leek, dat de andere 96 % geen valse klachten zijn. Ze zijn alleen niet bewezen. We zullen toch tegen die verkrachte vrouwen niet zeggen dat ze op bezoekrecht moeten bij de dader? Bij kinderen moet dat dus wel. Als een klacht niet bewezen is, moet het kind op bezoekrecht, in het beste geval tijdelijk in een neutrale bezoekerimte. Meestal is dat echter tijdelijk, want het gaat goed in de neutrale bezoekerimte. Na enkel maanden, zes,

zeven, acht maand tot een jaar, kan het bezoek dan opnieuw plaatsvinden bij de dader thuis. De gevoelens van het kind ten opzichte van de dader, als het misbruik waar is, ... Uit internationale studies blijkt dat het meestal wel waar is. Als het kind zelf zegt dat het misbruikt is, dat aanhoudt en vertelt over het misbruik, dan blijkt uit studies dat dat zeker in 90 % van de gevallen waar is. Uit internationale studies blijkt dat als kinderen zelf verklaren dat ze misbruikt zijn, zeker niet meer dan 5 % van die klachten vals zijn. Als een kind dat zelf zegt en het is geen valse klacht – het is niet omdat ze niet bewezen is, dat de klacht vals is – en het kind moet bij de dader, dan is dat een bijkomend trauma voor dat kind.

Het is nog niet echt goedgekeurd, maar het zit er wel reeds in via deskundigen, deskundigen gebruiken de PAS-theorie in verslagen, en via bemiddelaars. Het is gebleken uit studies dat de mensen van de neutrale bezoekerimtes ook in de PAS-theorie geloven en zelfs symptomen van PAS menen te zien her en der.

Al die zaken maken dat een kind niet beschermd wordt. Het kind krijgt dan ook het gevoel dat het niet geloofd wordt. Een kind dat niet geloofd wordt, gaat ook niet meer de moed hebben om nadien nog eens het misbruik te gaan aanklaarten, zelfs als het opnieuw misbruikt wordt. Het komt er dus op neer dat het merendeel van de kinderen op dit moment niet beschermd wordt, zo eenvoudig is het, en dat het systeem in feite meewerkt aan het misbruik. Of dat bewust is of niet, daarover gaan wij het niet hebben, dat maakt niet uit. Het zijn gewoon de naakte feiten. Daaraan zou iets moeten gebeuren, want dat kan niet in een beschaving, in een beschaafde maatschappij kunnen dergelijke zaken niet.

Hetgeen nog veel erger is, als men dan als moeder het kind toch wil beschermen, is dat men dan overgaat tot gedwongen bemiddeling tussen de moeder en de kinderen en de dader. Enfin, het is zogezegd niet gedwongen, maar als men het niet doet, wordt men gestraft en dan riskeert men dat het hoederecht omgekeerd wordt. Er zijn ondertussen zo reeds verschillende gevallen waarbij men effectief het hoederecht omgekeerd heeft, ook al is er geen enkel bewijs dat de klacht vals is. Dat is immers het rare aan heel het systeem.

In de Verenigde Staten zijn er daarover reeds tal van artikels verschenen. Er wordt nooit klacht ingediend tegen de moeder dat ze een valse klacht gedaan heeft, ze wordt nooit veroordeeld omdat ze een valse klacht ingediend heeft, maar

men neemt wel het hoederecht af. Het is een vreemde rechtspraak maar het is gewoon zo.

Wij willen ervoor pleiten dat dit eens terdege onderzocht wordt, dat ook dat PAS-syndroom eens terdege onderzocht wordt. Het is geen officieel erkend syndroom, het komt duidelijk uit een pro-pedofiele hoek. Elk symptoom dat men toewijst aan het PAS-syndroom kan men evengoed verklaren door het gebeurde misbruik, met het verschil dat kinderen die misbruikt zijn en niet in een echtscheidingssituatie zitten dezelfde symptomen hebben.

Men baseert zich natuurlijk op het feit, en dat gebeurt effectief, dat er ouders zijn die hun kinderen opstoken, maar dat gebeurt meestal langs twee kanten. Het is echter niet omdat men ziet dat iemand zijn kinderen opstookt, dat het kind daardoor automatisch ziek wordt. Dat is een groot verschil. Dat gebeurt trouwens langs twee kanten.

Ik ben lang huisarts geweest en ik moet eerlijk zeggen dat ik zelden, bijna nooit een echtscheiding heb gezien waarbij er niet langs de ene of de andere kant of zelfs langs beide kanten slecht gesproken wordt over de andere partij. Dat is menselijk, mensen gaan niet scheiden als er geen problemen zijn, mensen zijn echt niet zo stil en zo braaf dat ze nooit een verkeerd woord zeggen over de andere. De advocaten onder u krijgen zeker genoeg met echtscheidingssituaties te maken en beseffen dat ook wel.

Marleen Achtergaele: Zoals mijn collega aanhaalde, worden veel gevallen geseponneerd. De mensen doen aangifte bij de politie en dat gaat dan meestal door naar een procureur. Inderdaad wordt ongeveer 85 % tot 90 % geseponneerd. Bij seponering door een procureur kan men dan klacht indienen bij een onderzoeksrechter met burgerlijke partijstelling. Dat is meestal het antwoord dat je krijgt als je daarover ergens gaat klagen. Dan is geen seponering mogelijk en volgt er altijd een onderzoek. Ook hier worden er problemen vastgesteld. Echter, een procureur die in eerste instantie heeft geseponneerd, komt terug met deze zaak in aanraking. Deze wordt opnieuw ingeschakeld in diezelfde zaak bij de onderzoeksrechter. Na een seponering door hem of haar genomen, zal deze niet op zijn conclusie terugkomen. Dit fenomeen kan dus niet. Het kan zelfs serieuze beperkingen geven in een verder onderzoek.

In een interview van de heer Landuyt in maart 2009 op Kanaal Z: "Het wordt volgens

mijnheer Landuyt en velen onder ons eens tijd dat er een regel komt waar de plaats is van een procureur. Want waar is anders die scheiding merkbaar, die procureurs zelf als excuus aanhalen, tot in hun eigen zaken? Een procureur zou enkel op één plaats mogen zetelen om zijn werk zonder beïnvloeding juist te kunnen uitvoeren". Daar staan wij dus volledig achter.

Wij vragen ons af wie nu eigenlijk in de praktijk verantwoordelijkheid draagt over zaken die mislopen binnen het onderzoek, binnen de verhoren, binnen de rechtsgang. Eigenlijk het ministerie van Justitie, dus de minister van Justitie. Zijn bevoegdheid houdt onder meer in het bewaken van procureurs, of ze hun taak doen volgens de wetgeving. Doch daar beroepen ze zich op: we kunnen ons niet inmengen in persoonlijke zaken.

Men moet ook het recht krijgen als slachtoffer om steeds uitleg te krijgen omtrent de beslissing tot seponering. Er wordt zo weinig aangifte rechtstreeks bij de onderzoeksrechter gedaan, omdat enerzijds deze procedure niet gekend is en anderzijds door de kostprijs. Eigenlijk zou dat moeten afgeschaft worden: een burgerlijke partijstelling zou gratis moeten zijn, net zoals registreren als benadeelde gratis is. Nog zo'n begrip dat weinig mensen kennen. Dus eigenlijk, als je het wat verder doortrekt, enkel toegankelijk voor vermogende mensen, dus een vorm van klassenjustitie. Het is ook zo dat volgens bepaalde regels het allemaal anders is. De bedragen, bedoel ik, en dat zou ook niet mogen.

Bij aangifte met burgerlijke partijstelling van een seksueel grensoverschrijdend gedrag dient de onderzoeksrechter onmiddellijk alle betrokkenen te bevragen en de nodige maatregelen te nemen. Soms wordt een onderzoek ingesteld ten gronde naar falende politionele diensten.

Ik heb na lang nadenken bij mezelf nagegaan of ik toch wel even een politieonderzoek zou voorlezen. Troost u, het zal niet lang duren.

Het gaat over een dader binnen een gezagsrelatie in een ziekenhuis ten opzichte van een patiënt. Er waren talrijke klachten en, wat heel cru is, de dader heeft bekend bij het eerste verhoor. Dus automatisch moet er eigenlijk een onderzoek volgen.

Ik zal u nu heel kort het onderzoek schetsen. U kunt zien hoe lang het is. Het is een onderzoek naar vier ziekenhuizen waar talrijke misbruiken hebben plaatsgevonden.

Ten eerste. "Via de personeelsdienst van ziekenhuis X komen wij te weten dat dader X er werkte van... op de afdeling Kinder- en Jeugdpsychologie. Zijn toenmalige hoofdverpleegkundige, die er nog steeds werkzaam is, kon ons melden dat hij wist dat hij er nog gewerkt heeft, maar meer ook niet. Hij wou geen opzoekingen doen in zijn bestanden omdat hij zich beroept op zijn beroepsgeheim".

Ten tweede. "Via de personeelsdienst van ziekenhuis Y vernemen wij dat de heer..." – de dader dus – "er werkzaam was op de afdeling Psychiatrie". Wij vernemen eveneens dat het niet de toenmalige hoofdverpleegkundige betrof, maar zij hebben gewoon de naam ingevuld van wie toen hoofdverpleegkundige was en haar volledige identiteit gegeven. Voor de rest is er niets mee gebeurd. Vervolgens werd telefonisch contact met een dokter opgenomen. "Hij kan zich op het eerst gezicht niet meer herinneren wat er precies allemaal is gebeurd. Verder onderzoek wil hij niet doen. Hij beroept zich daarvoor op zijn beroepsgeheim".

Er waren ook talrijke namen bekend. De dader heeft ze zelf gezegd daarover zegt de politie: "Opzoekingen in het rijksregister leverden niets op op naam, omdat er zoveel namen uitkomen en geen uit de regio waar het gebeurd is".

Suzanne Van Maelderden: Wij vragen ook dat er een speciale opleiding voor gerechtsdeskundigen zou komen. De deskundigen die momenteel aan het werk zijn, hebben een basisopleiding als arts of psycholoog gehad. In hun basisopleiding wordt echter nauwelijks of niet over incest en seksueel misbruik gepraat. In feite is dat onvoldoende om nadien als huisarts bij gevallen van misbruik goed te kunnen functioneren. Hij moet zich dus bijscholen of extra lezen, anders lukt het niet.

Bij de vervolgopleiding is het ook niet zeker dat een psychiater of een psycholoog echt veel in contact komt met misbruik. Ondanks dit feit kan iemand zomaar als gerechtsdeskundige worden aangesteld. Zodra een rechter u aanstelt als deskundige, bent u deskundige, ongeacht uw voorafgaande ervaring of scholing.

Wij zouden dus graag hebben dat er een echte, specifieke erkenning komt voor intrafamiliaal geweld, met een onderafdeling of een extra specialisatie voor seksueel misbruik. Dat moet gepaard gaan met scholing of opleiding, een examen en een erkende titel.

Wij zouden ook graag zien dat er een lijst wordt aangelegd van erkende deskundigen en dat de rechter verplicht is deskundigen aan te stellen uit die lijst.

Daarnaast moet er ook een commissie aangesteld worden die de verslagen van de deskundigen evalueert. Elke betrokkene moet het recht krijgen om een psychiatrisch verslag of een verslag van een psycholoog, aan een dergelijke commissie voor te leggen, zodat het beoordeeld kan worden. Als de commissie het verslag dan afkeurt, kan het in een rechtszaak niet meer gebruikt worden. Ik wil maar aangeven dat er een probleem is.

Er is een artikel uit Knack van 12 mei dat mij speciaal getroffen heeft. De reporter van Knack vroeg tijdens het interview aan de psychiater of een kind door seksueel misbruik onherstelbaar beschadigd wordt. De betrokken psychiater antwoordde: "Dat hoeft niet. Het hangt er van af hoe het misbruik gebeurt en wanneer. Als het op een liefdevolle manier gebeurt, is het mogelijk dat het slachtoffer er geen schade aan overhoudt. Het hangt ook af van de leeftijd en van de opvang achteraf. Kinderen onder de acht jaar oud hebben geen besef van seksualiteit. Als die geen pijn of opsluiting of dreigementen hebben gekend, dan zullen zij niet altijd een trauma overhouden aan een puur seksuele handeling, behalve als de hele omgeving panikeert. Dan zal ook het kind getraumatiseerd worden."

Ter informatie, dergelijke uitspraken zijn ook de typische uitspraken die men vindt op de websites van pedofielen. Dat stoort enorm, zeker als men zelf het slachtoffer is of als men er in zijn beroepsleven mee te maken krijgt. Misbruik kan nooit op een liefdevolle manier gebeuren. Dat is een contradictio in terminis. Het feit dat een kind misbruikt wordt, getuigt op zich al van een gebrek aan respect voor het kind. Er is, voor alle duidelijkheid, geen liefde zonder respect. Hoe kan een kind ooit toestemming geven? Dat is totaal absurd. Er is nooit een wederzijdse relatie tussen gelijkwaardige partners.

Bovendien, waaruit leidt men af dat een kind er niets zou aan overhouden? De letsels van misbruik komen soms pas na 20 jaar tot uiting. Het is niet omdat men geen onmiddellijke letsels ziet dat een kind niet beschadigd werd. Hoe gaat men dit meten? Men kijkt of kinderen concentratiestoornissen hebben of bepaalde delen van de hersenen minder goed gaan werken. Men kan dat zien met scanners. Kinderen krijgen concentratiestoornissen en geheugenstoornissen. Zij kunnen minder goed leren, maar waarmee

gaat men vergelijken? Men heeft geen vergelijkingspunt. Er zijn geen twee dezelfde kinderen, een kind dat niet misbruikt werd en hetzelfde kind dat wel misbruikt werd. Men kan dus niet vergelijken. Als een kind maar 60 of 70 % haalt op school, dan weet men vaak niet wat het gehaald zou hebben zonder misbruik.

Slachtoffers van misbruik hebben vaak ook pas letsels in de seksuele sfeer. Daarover wordt heel weinig gesproken. Als men dat aan slachtoffers gaat vragen, dan gaat men niet zomaar zeggen dat het op seksueel gebied niet goed gaat; ik heb geen libido, ik heb geen zin. Men krijgt automatisch veel minder klachten dan er in werkelijkheid zijn.

Marleen Achtergael: Er moet een speciale erkenning komen voor gerechtsdeskundigen die willen werken met daders. Er zijn er ook veel die dat werk tegen hun zin doen.

Deze psychiaters moeten over de nodige competenties beschikken en over een speciale opleiding. Zij moeten regelmatig gecontroleerd worden en voldoen aan een meldingsplicht als een dader de therapie staakt, enzovoort. Dat is eigenlijk al wel aangekaart.

Wanneer de onderzoeksrechter besluit om een onderzoek door een erkende gerechtspsychiater te laten gebeuren, dan moeten zijn conclusies gewoonweg opgevolgd worden.

Ik heb een rapport gekregen van een van onze leden, een rapport van een gerechtspsychiater. Die dame had graag gezien dat wij het besluit daaruit even zouden aanhalen. Het besluit luidt als volgt: "Betrokkene verkeerde dus op het ogenblik van de feiten die hem ten laste worden gelegd, niet in staat van krankzinnigheid, noch in ernstige staat van geestesstoornis of van zwakzinnigheid die hem ongeschikt maakt tot het controleren van zijn daden. Punt 2, hij verkeert thans evenmin in een dergelijke toestand. Punt 3, de kans op recidive in zedendelinquentie is hoger dan voor de gemiddelde pedofiel, niet: dan voor de gemiddelde burger. Punt 4, zelfs als psychotherapie een bewezen nut zou hebben, dan is dat hier zeker het geval niet. Betrokkene volgde reeds zes jaar therapie en gebruikt dat enkel om de juridische consequenties van zijn gedrag te beperken".

Wat ik net voorgelezen heb, is een besluit van een gerechtspsychiater. De dader werkt nog steeds in de zorgsector, waar hij zijn slachtoffers haalt. Gerecht en politie zijn op de hoogte, maar er wordt niets gedaan. Integendeel, de procureur

belemmert het vooronderzoek ernstig, want hij heeft het eerst geseponneerd. Hij gaat ook geen verhoren aan van andere betrokken slachtoffers die de vrouw zich herinnerde. Een verwijzing van seksueel misbruik aan derden is dus niet naar de raadkamer gegaan, waardoor er geen vervolging is voor feiten die een dader in een serieuze gezagsrelatie zelf aangeeft en zelf bekent. Integendeel, de kat wordt bij de melk gezet.

Opnieuw rijst de vraag wat een slachtoffer kan doen, een burger met meldingsrecht.

Als de uitspraak van de rechtbank als straf enkel het opleggen van therapie aan de dader is, dan moeten daar vaste regels voor opgesteld worden. Therapie is een behandeling en geen straf. Dat wordt kennelijk vergeten, want meestal is de uitspraak therapie, of wordt seponering verduidelijkt met het argument dat de dader therapie volgt. Er kunnen vragen gesteld worden bij de inzet van de dader en bij het resultaat, waarbij het volgende probleem zich aanmeldt: zijn er wel resultaten van?

Mevrouw Kloeck stelde bovendien dat de federale overheid nog altijd geen werk heeft gemaakt van het POKO.

Dat is een instituut binnen het gevangeniswezen dat zedendelinquenten zou onderzoeken en hun recidivekans zou bestuderen. Het instituut werd zo'n 15 jaar geleden beloofd door de toenmalige minister van Justitie, de heer Wathélet, maar het is er nog altijd niet.

Er zijn meer gespecialiseerde residentiële settings nodig, die ernstige dadertherapie bieden. Maar wat zegt de wet in verband met de vervolging van seksueel misbruik? Wat is hun straf? Dit brengt ons bij een volgend pijnpunt: de therapiekosten. Eén uur bij een psycholoog kost 40 euro. Wanneer men 3 kinderen heeft die misbruikt zijn, wordt dat 120 euro voor de sessies van de 3 kinderen.

Een volgend probleem rijst wanneer men naar een CAW stapt of naar een GGZ, waar de therapie gratis of bijna gratis is, afhankelijk van het inkomen, maar waar er een wachttijd van twee maanden is.

Therapie moet steeds door de dader betaald worden. Bij gedwongen betaling, menen wij, is er meer inzet van de dader uit. De betaling van de therapie van het slachtoffer door de dader is voor beiden positief. Het slachtoffer voelt zich erkend, wat heel belangrijk is. De dader geeft zo ook aan

het slachtoffer erkenning van zijn daad. De betaling zou eigenlijk via een neutraal orgaan moeten gebeuren, zodat er geen rechtstreeks contact is tussen dader en slachtoffer. Dit neutrale orgaan heeft ook meer drukkingmogelijkheden op de dader bij niet-betaling van de therapie.

Men kan via burgerlijke partijstelling de kosten terugvorderen, maar dan moet er eerst een verwijzing naar de correctionele rechtbank zijn. Voor een burgerrechtbank moet de aanklager zelf de bewijzen voorleggen, dus in feite wat een procureur normaal doet. In bijna alle gevallen zullen de bewijzen voor de burgerrechtbank onvoldoende gesteld worden. Ik heb dat gisteren nagevraagd bij de rechtbank.

Voor dadertherapie moet de rechtbank als extra maatregel zelf de gespecialiseerde instantie aanduiden waar de dader de therapie moet volgen. Nu mag een dader nog kiezen bij welke therapeut hij gaat. Is het een gespecialiseerde therapeut? Is het er geen?

Bij het einde van de therapie moet er steeds een evaluatie door een ervaren daderhulpverlener, een gerechtspsychiater, zijn om te kunnen besluiten of reïntegratie in de maatschappij kan. Nu gebeurt dit niet in alle gevallen. U moet weten dat wanneer een dader naar een residentiële setting verwezen wordt, hij zijn goedkeuring moet geven. Dat is toch eigenaardig, vind ik.

Wat met tal van minderjarige daders? Die bestaan kennelijk niet? Niemand spreekt er immers over.

Eens er een aangifte is, bestaat de procedure inzake een minderjarige dader uit een onderzoek met als mogelijke resultaten: seponering, herstelbemiddeling, of verwijzing naar de jeugdrechter. Het stopt meestal bij herstelbemiddeling. Maar wat als er geen aangifte is, of geen sepot? Weten jonge daders eigenlijk wel waar zij preventief hulp kunnen krijgen?

Zij kunnen dat bij de HCA-diensten waarvan er enkele zijn waar de jongere terecht komt zonder doorverwijzing van de jeugdrechter. Er zijn momenteel 7 HCA-diensten. Dat is veel te weinig.

Een jongen of een meisje van 14 kan gerust aanvoelen of hij of zij neigingen heeft tot pedofilie. Ik zou niet weten waar ik als 14-jarige terecht zou kunnen, zeker niet bij mijn ouders, maar ik zou het zeker niet gaan zeggen aan de politie. Het is toch raar.

Wat is er nodig voor slachtoffers? Op dit moment

is er een tendens om verslagen van de eigen therapeut van het slachtoffer te verwerpen, zeker in het kader van een echtscheiding. Verslagen moeten echter geaccepteerd worden. Een gerechtsdeskundige die slechts een beperkte tijd met een kind omgaat, kan het kind nooit zo goed kennen als de eigen therapeut van het kind. Als men niet gelooft in een therapeut die het kind behandelt, waarom geeft men dan als straf therapie?

Suzanne Van Maelderren: Er moeten eigenlijk vaste procedures komen van zodra de klacht neergelegd wordt zodat alle klachten op dezelfde manier behandeld worden. Het kan niet zijn dat de ene procureur bij een klacht een videoverhoor gaat instellen en de andere procureur bijvoorbeeld niet. Men moet eigenlijk een vaste procedure hebben zodat alle slachtoffers over heel België op dezelfde manier hetzelfde degelijke onderzoek krijgen.

Dan gaan we het nog even hebben over de verjaringstermijn. Dit moet minstens tot dertig jaar na de meerderjarigheid van het slachtoffer verlengd worden, best levenslang. Waarom? Omdat seksueel misbruik uiteindelijk een heel zwaar misdrijf is en daders ook de neiging hebben om te hervallen. Ik weet wel dat er heel veel argumenten aangehaald worden om de verjaringstermijn niet te verlengen, bijvoorbeeld: ze hervallen toch dus vroeg of laat worden ze toch gepakt. Uiteindelijk zal men dan toch terugkijken naar de vorige feiten die de dader begaan heeft. Of ook: slachtoffers willen geen wraak. Zij willen eigenlijk niet dat de dader gestraft wordt. Er zijn allerhande argumenten. Of men zegt ook wel eens: op een moordzaak staat er ook maar een beperkte verjaringstermijn. Incest zou dan uiteindelijk een langere verjaringstermijn krijgen dan een moordzaak en dat gaat in feite in tegen het rechtvaardigheidsgevoel van de burgers.

Er is volgens mij één grote reden waarom er specifiek op seksueel misbruik geen verjaringstermijn zou mogen staan en dat is juist de moeilijkheid van de bewijsvoering. Als een feit van seksueel misbruik niet verjaart, dan hebben de slachtoffers er nog altijd belang bij om twintig jaar na de feiten klacht neer te leggen. Dan kan het gebeuren dat iemand een klacht van 20 jaar geleden komt aangeven en dat er tegen dezelfde dader een nieuwe klacht binnenkomt van een ander slachtoffer. Het feit dat twee verschillende mensen onafhankelijk van elkaar, die niet van elkaars klacht afweten, klacht neerleggen tegen eenzelfde dader is op zich al een bewijs.

Wanneer er effectief een verjaringstermijn is dan heeft het eerste slachtoffer geen enkele reden meer om klacht neer te leggen. Een meldpunt op zich is ons inziens niet voldoende omdat een meldpunt gemakkelijk misbruikt kan worden. Het feit dat iemand klacht neerlegt betekent dat er echt iets is gebeurd. Een meldpunt kan eventueel misbruikt worden door mensen die zichzelf graag interessant maken. Men spreekt zo vaak over valse klachten. Om daders aan verschillende feiten te kunnen linken moet het echt via klachten gaan en niet via meldingen want dat is te zwak daarvoor.

Advocaten moeten tijdens rechtszittingen ook respect hebben voor de rechten van de slachtoffers en voor de rechten van de moeders van de slachtoffers. Op dit moment is het zo dat moeders en kinderen in de rechtszaak vogelvrij zijn. Kinderen zijn al slachtoffer. Advocaten schamen zich vaak niet om een kind psychisch gestoord te verklaren, of lijdend aan PAS-syndromen of wat dan ook, wat eigenlijk op hetzelfde neerkomt. Men moet ermee ophouden om slachtoffers of moeders van slachtoffers een etiket op te kleven ter verdediging van de daders. Het enige dat men daarmee beoogt is het afleiden van de aandacht van het reële misbruik en deze te verschuiven naar het slachtoffer of de moeder van het slachtoffer, meestal, of soms ook naar de vader; laten wij zeggen naar de beschermende ouder.

Er zijn heel veel verslagen, ook van gerechtsdeskundigen, die moeders labiel verklaren, of paranoïde, of ze lijden aan Munchhausen by proxy, enzovoort, zaken die ertoe leiden dat de klacht niet meer ernstig wordt genomen en niet meer ernstig wordt onderzocht. Dat is er eigenlijk via het PAS-syndroom ingeslopen.

Men zou eens een proef moeten doen en kijken hoe vaak Munchhausen by proxy wordt gediagnosticeerd in de specifieke gevallen van klachten bij seksueel misbruik, ander misbruik, of mishandeling van kinderen. Munchhausen by proxy is een heel zeldzame aandoening. Het zou wel eens kunnen dat België een recordaantal gevallen telt. Het is abnormaal dat die diagnose zo vaak wordt gesteld.

Marleen Achtergaele: Na aangifte moet er een directe omgangsregeling worden getroffen, zowel dader-slachtoffer, bijvoorbeeld bij incest, via een bezoekerimte, als slachtoffer-familie van de dader, want bij incest verliest het kind al zijn ouder. Ook het contact met de andere familieleden van de

dader komt in het gedrang. Bij het aangeven door niet-betrokkenen van seksueel misbruik, aan derden, hetgeen men plaatst onder meldingsrecht, moeten deze worden opgevolgd en dienen de politiediensten dit grondig na te gaan om zo de slachtoffers de kans te geven hun verhaal te doen en eventueel klacht in te dienen, zoals meestal gebruikelijk is bij IFG, intrafamiliaal geweld.

Ik geef het voorbeeld van een kind dat wordt misbruikt in een instelling, om het even welke, in een gezagsrelatie. Dit voorbeeld is puur fantasie. Een kind wordt misbruikt op een internaat, gaat op achtjarige leeftijd naar de directeur, dient daar klacht in en merkt dat er niets gebeurt. U denkt toch niet dat hij, wanneer hij achttien is, naar de politie zal stappen en zeggen dat hij op acht jaar werd misbruikt? Helemaal niet.

Het zou bijvoorbeeld wel helpen als de politiediensten, wanneer er later een klacht is, toch met die persoon contact opnemen. Hij heeft dan nog de kans een klacht in te dienen. Nu zijn er de tegenkantingen van de politiediensten en de gerechtelijke diensten dat die personen misschien een nieuw leven hebben opgebouwd. Dat kan zijn, maar misbruik vergeet men nooit. Als men als kind klacht heeft ingediend tegen een gezagspersoon, met geen resultaat als gevolg, zal men dat als achttienjarige ook niet meer doen. Misschien later wel, op het moment dat men zelf kinderen krijgt en dat alles opnieuw terugkomt.

De adresgegevens van de aanmelder moeten steeds worden verwijderd uit het dossier. Nu krijgt de dader inzage in het dossier, dus kan hij ook de adresgegevens van de aanmelder bekijken. Dat is bedenkelijk qua privacy en verhoging van de mogelijkheid tot vergelding.

Er is ook dringend nood aan een wettelijke omschrijving van belaging, zodat de aanklacht niet kan worden misbruikt tijdens en na het onderzoek. Enkel de dader kan nu over het misbruik praten met buitenstaanders, slachtoffers dus niet. Anders hebben zij een grote kans op vervolging. Eerroof en belaging komen bij seponering heel veel voor. Echter, seponering is verschillend van geen schuld. De som loopt soms op tot duizenden euro's. Dat is triest, wanneer men bedenkt dat een slachtoffer, dat zich burgerlijke partij stelt en wiens klacht ontvankelijk is verklaard, een schadevergoeding van amper een paar duizend euro krijgt.

Meldingsplicht door instanties zou moeten. Zij zouden moeten worden verplicht bij aangifte binnen een gezagsrelatie door de betrokken

instanties. Ook een verplicht gerechtelijk onderzoek moet volgen. Wat als een kind als slachtoffer een klacht indient bij een verantwoordelijke die haar heeft misbruikt – zoals de directeur in het voorbeeld – en het niet aangeeft en zijn verantwoordelijkheid niet opneemt? Wat als er wegens dat schuldig verzuim later nog misbruiken gebeuren?

Een transparantie tussen verschillende instanties is ook zeker nodig, zowel binnen de politionele diensten als de rechterlijke diensten.

De tijdsduur, ook een belangrijk punt. Soms jarenlang getalm. Als een verwijzing door de raadkamer is gebeurd, waarom dienen er dan nog maanden, soms zelfs een jaar, over te gaan vooraleer de zaak effectief voorkomt op de correctionele rechtbank?

Suzanne Van Maelderden: Wij willen daarnaast ook dat elk contact, elk onderzoek, elk verhoor, ook als de rechter de kinderen hoort, allemaal audiovisueel of op zijn minst op geluidsband geregistreerd wordt. Waarom? Het gaat over minderjarigen. Minderjarigen moeten de kans krijgen als ze meerderjarig zijn om die bewijzen, die tips, te gaan opvragen en klacht neer te leggen tegen degenen die falen om hen te beschermen. Als een minderjarige tijdens een gesprek met een deskundige of met de rechter duidelijk aangeeft dat hij niet meer naar een dader toe wil omdat hij mishandeld of misbruikt wordt, en die rechter of deskundige houdt daar geen rekening mee, dan moet die man kunnen aangeklaagd worden. Waarom? Omdat het te belangrijk is.

De rechten van minderjarigen moeten gevrijwaard worden. Als die getuigenverklaringen niet opgenomen worden op video, dan is er eigenlijk geen enkel bewijs, dan is het ook het woord van het kind tegen dat van de deskundige. Dat is ons inziens niet aanvaardbaar. Kinderen moeten beschermd worden en de bescherming van kinderen zou moeten primeren. Een dader heeft inderdaad recht. Hij heeft ook als hij de vader is recht op bezoek of op omgang met het kind, maar niet tegen de uitdrukkelijke wil van het kind in.

Het omgangsrecht is in feite een recht van het kind. Men moet van dit recht van een kind geen plicht maken en dat gebeurt in feite op dit moment wel in de wetgeving. Men zet het omgangsrecht van de eventuele dader boven de bescherming van het kind. Dat kan niet. Het is niet omdat het misbruik aan het licht of aangekaart is... Als een klacht geseponneerd wordt, is dat voor veel daders gewoon het bewijs dat het toch allemaal zo erg

niet is. Denk aan die deskundige die zegt in Knack: "Als het op een liefdevolle manier gebeurt, is het niet schadelijk". Veel daders denken op dezelfde manier.

Als een klacht geseponeerd wordt, dan betekent dat eigenlijk een onrechtstreekse of impliciete boodschap aan de dader: het is allemaal zo erg niet wat u gedaan hebt. Zo wordt dat vaak door daders geïnterpreteerd, ook al is dat niet de bedoeling van de rechtbank. Maar dat is hun interpretatie. Als men dan nadien dat kind terug zonder enige bescherming daar naartoe stuurt, dan is dat voor hem nog eens het bewijs dat het allemaal zo erg niet is, want hij mag zijn kind toch zonder enige bescherming zien. Maar voor het kind is het wel erg, want het blijft die gevoelens houden. Het is niet omdat men tijdelijk een kind in een neutrale bezoekerimte beschermt en het nadien terug naar een dader stuurt, dat het kind zich daar goed of gemakkelijk bij voelt. Een kind kan angst blijven voelen, kan ongerustheid blijven voelen, kan daar nachtmerries blijven aan overhouden. Daar moet men meer rekening mee houden bij het uitspreken van een omgangsregeling.

Kinderen mogen ook niet gedwongen worden. Het geeft geen pas dat kinderen via een deurwaarder of onrechtstreeks via enorm hoge dwangsommen voor de beschermende ouder tot een omgangsregeling worden gedwongen met een man waarvan zij zeggen dat hij hen heeft misbruikt. Dat kan niet, ook al is dat niet bewezen.

Hoeveel misbruik wordt uiteindelijk bewezen, ook in de Kerk? Dat is heel weinig, maar men gaat die mensen toch ook niet dwingen tot contact met de dader. Waarom dan wel met kinderen?

Ik weet wel dat het om familie gaat. De familiebanden zijn er, maar ze kunnen nooit boven de bescherming van het kind zelf staan.

Wat ook niet kan, is dat kinderen worden gestraft omdat ze misbruik hebben aangeklaagd. Nu is het de gewoonte dat als een kind misbruik aanklaagt en de moeder was niet op de hoogte, men het dan uit huis plaatst. Wie wordt dan uiteindelijk gestraft? Dat is het kind, want dat komt dan in een instelling of pleeggezin terecht. Dat wordt door het kind als een straf ervaren. Men zou ertoe moeten komen om meer kinderen thuis te houden, in hun eigen vertrouwde omgeving.

Men zou moeders voor de keuze moeten stellen en de daders uit het gezin verwijderen, ook al is het misbruik niet echt bewezen.

Een volwassen slachtoffer moet zowel door de dader als door de rechtbank als door een therapeut worden erkend. Tegenwoordig wordt nog heel zelden verkrachting binnen het huwelijk aanvaard. Wij vragen ons ook af hoeveel procent in dergelijke gevallen wordt geseponeerd en hoeveel procent echt wordt vervolgd.

Morgen is het de dag van het intrafamiliaal geweld tegen vrouwen. Dat maakt hiervan ook een onderdeel uit.

Het grote probleem bij klachten van seksueel misbruik is de bewijslast. Hoe bewijst men dergelijke zaken? Geen bewijs is geen vervolging of veroordeling van de dader en is voor kinderen ook geen bescherming. Het is die cirkel die moet worden doorbroken.

Dat is uiteraard niet gemakkelijk omdat zeer veel tegenstrijdige belangen meespelen. Het is echter heel belangrijk voor de kinderen. Het is heel belangrijk om seksueel misbruik bij kinderen te behandelen, omdat een deel van de slachtoffers later ook zelf dader wordt. Kinderen moeten de duidelijke boodschap krijgen dat wat hen is overkomen verkeerd is en niet hun schuld. Wij moeten vooral voorkomen dat slachtoffers later zelf dader worden of met hervictimisatie worden geconfronteerd.

Uit studies blijkt duidelijk dat kinderen die het slachtoffer van seksueel misbruik of kindermishandeling zijn geweest, op latere leeftijd meer risico lopen om nogmaals slachtoffer van seksueel misbruik of mishandeling te worden.

Die kring moet worden doorbroken, in het belang van de maatschappij. De langetermijneffecten van seksueel misbruik – denk maar aan depressies en borderlinesyndromen – betekenen een enorme kostprijs voor de maatschappij. Vandaar dringen wij er heel sterk op aan om effectief rekening te houden met wat wij vragen. Daaraan denken is heel belangrijk.

Wij danken u voor uw aandacht en wij hopen dat er met onze voorstellen rekening gehouden wordt.

La **présidente**: Je vous remercie pour ce premier témoignage. Je passe à présent la parole à SOS Inceste.

Évelyne Bruyère: Madame la présidente, merci de nous laisser la possibilité de nous exprimer.

Alors que l'actualité met la lumière sur les abus

sexuels perpétrés par certains membres du clergé, il nous semble important de rappeler que les infractions à caractère sexuel qui se déroulent au sein même des familles sont également des abus sexuels dans des relations d'autorité.

Il s'agit d'une figure ayant un ascendant affectif et moral sur l'enfant et que celui-ci ne peut contrer. De plus, un même agresseur sexuel peut faire plusieurs victimes à l'intérieur de sa famille et à l'extérieur de celle-ci. À ce propos, les médias ont beaucoup parlé de pédophilie au sujet de Mgr Vangheluwe. Or, il a agressé son neveu; donc il s'agit bien d'inceste. On n'entend pas parler d'inceste à ce propos; cela indique que l'inceste est encore un sujet tabou. De plus, nous constatons que les victimes de membres du clergé et les victimes d'inceste rencontrent des difficultés en partie similaires lorsqu'il s'agit de trouver un lieu d'accueil, d'écoute et de soutien.

La confrontation à l'appareil judiciaire reste pour toutes les victimes une difficulté importante. Longuement emmurées dans le silence, en proie à l'emprise psychique exercée par l'abuseur et ce, même de longues années après les faits, ce n'est bien souvent qu'une fois adulte qu'elles osent lever le voile sur le secret que la honte, la culpabilité et la peur de ne pas être crues n'avait pas permis de révéler.

Quelle est la spécificité de notre service ? L'ASBL SOS Inceste Belgique accueille depuis 20 ans des adultes, hommes et femmes, ayant subi l'inceste au cours de leur enfance. Nous tentons de soutenir les victimes dans leur démarche de réinsertion sociale et professionnelle ou dans leur recherche d'aide médicale, psychologique et juridique.

Malgré la compétence, la disponibilité et les qualités humaines des services de police, des avocats et des magistrats, la confrontation à l'appareil judiciaire reste une épreuve. Notre travail comporte différentes étapes dans le temps. En effet, une personne peut nous téléphoner pendant de nombreux mois avant de se présenter dans notre service.

La phase d'accueil, d'écoute et de mise en confiance est essentielle pour la victime d'inceste. La première rencontre nécessite une grande disponibilité de la part de l'intervenant. Il faut qu'il soit solidaire avec la victime et qu'il ne remette pas les faits en doute. Les demandes qui émergeront de ces entretiens nécessiteront souvent un accompagnement plus ou moins complexe aussi bien d'un point de vue social,

psychologique que juridique.

En ce qui concerne ce dernier point, par exemple, nous tentons d'apporter une aide au niveau de l'analyse de la demande ou de la plainte, de la structuration de celle-ci, de l'accompagnement lors du dépôt de plainte (explication sur la complexité des procédures, accompagnement lors du procès).

Il faut préciser que, pour la victime, toutes ces démarches sont très coûteuses. Au près de notre service, c'est gratuit mais, lorsque la victime doit suivre une thérapie, par exemple, c'est généralement assez coûteux. Il est donc nécessaire de mettre en place un réseau d'intervenants, afin de soutenir et d'accompagner les personnes. Notre objectif est de travailler dans le respect de la victime et en accord avec celle-ci à chaque étape de la constitution indispensable, pour la plupart, de ce réseau d'aide. Notre objectif est de travailler en toute transparence avec les services avec lesquels nous collaborons ainsi qu'avec les victimes pour coordonner les différentes démarches et les centraliser. Les demandes des victimes sont souvent constituées de prise en charge psychologique et de demande de reconnaissance de leur statut de victime par la Justice.

Quelques mots sur les manquements ou, en tout cas, ce que nous estimons être des manquements. Ces dernières années, les avancées législatives importantes ont permis une meilleure reconnaissance par la Justice des abus sexuels sur mineurs. Nous observons cependant que les victimes d'inceste ne retirent pas autant de bénéfice de ces progrès que les mineurs abusés hors du cadre familial. Nombre de victimes d'inceste ne peuvent toujours pas faire reconnaître la réalité des abus subis et ne peuvent pas établir la culpabilité de leur agresseur.

L'absence de qualification spécifique – l'inceste n'est ni reconnu, ni qualifié en tant que tel dans le Code pénal – ne permet pas de prendre en compte la spécificité de l'abus sexuel intrafamilial et les difficultés particulières auxquelles la victime est confrontée pour pouvoir faire appel à la Justice: difficulté à nommer l'acte, à briser le silence et à sortir de l'emprise exercée par l'abuseur. Bien qu'il ne mentionne pas l'inceste, le Code pénal considère le fait que le coupable d'attentat à la pudeur et de viol ait autorité sur la victime comme une circonstance aggravante. Pourtant, ceci ne suffit pas, selon nous, à prendre en compte l'emprise exercée au sein de la famille par le parent abuseur.

Pour que cette notion d'emprise soit bien comprise, je tiens à vous donner quelques explications sur l'emprise et sur les conséquences des abus sexuels. L'emprise est le moyen par excellence utilisé par l'abuseur pour pouvoir abuser de sa victime. L'inceste débute souvent à un très jeune âge. L'enfant est alors submergé par des actes sexuels dont il ne comprend pas la signification. L'abuseur peut lui expliquer qu'il s'agit de marques d'affection et, donc, perturber complètement ses points de référence affectifs.

L'enfant abusé dans son milieu familial vit la plupart du temps dans un système totalitaire, où la domination, le contrôle et le chantage le maintiennent dans l'isolement. Ce chantage induit souvent une angoisse de mort. Parfois, l'enfant vit dans une ambiance où règnent la séduction, la culpabilisation, la confusion totale des rôles et la menace d'amendes.

L'enfant est confronté à une situation à laquelle il n'est préparé ni physiquement ni psychiquement. Il se retrouve dans une impuissance totale. De plus, dans bien des cas, l'abuseur fera du chantage pour que l'enfant se taise, ce qui renforcera encore son isolement. Il y a chez l'abuseur une volonté de destruction et d'appropriation qu'il manifeste par des regards et des paroles. L'enfant vit dans une angoisse perpétuelle là où il devrait trouver sécurité et amour. L'emprise psychique est totale.

L'abus sexuel est un abus de pouvoir doublé d'un abus de confiance. Pendant les faits, l'enfant victime d'inceste développera ce que Roland Summit appelle le syndrome d'accommodation. Ce dernier consiste en une hyper-adaptation chez l'enfant afin de survivre psychiquement au contexte abusif, ce qui aura pour conséquence une révélation tardive des faits qui se sont produits dans l'enfance.

Pour survivre à ce système, l'enfant doit se soumettre et trouver des techniques de survie qui auront des conséquences sur son évolution future, sa vie psychique, son affectivité et sa santé. Lorsqu'il ne peut rien dire, pour toutes les raisons qui ont été évoquées, l'enfant ne reçoit que rarement une aide extérieure. Les voisins, instituteurs, psychologues, médecins ou assistants sociaux – s'ils ont parfois des doutes ou, pire encore, savent – hésitent à parler, car le mythe du "bon milieu familial naturel" est tenace, et notre représentation idéalisée de la famille comme milieu sécurisant pour l'enfant l'est tout autant.

Le docteur Sgroi, psychiatre américain, dit dans *Agression sexuelle et l'enfant* que "l'exploitation sexuelle est tellement secrète que les protagonistes en viennent eux-mêmes à en nier l'existence". En sortant de l'adolescence, l'enfant abusé dans sa famille est dans un état de survie. Les sentiments de honte et de culpabilité sont autant d'obstacles à une révélation précoce. L'amnésie post-traumatique lui permet de survivre; l'abus est refoulé, enfoui durant de longues années. Des états dépressifs s'installent; l'inadaptation sociale, des tentatives de suicide et/ou des conduites d'autodestruction telles que l'automutilation, des états de dépendance et d'addiction divers se rencontrent fréquemment.

On peut également observer une forte colère intérieure avec un sentiment de culpabilité intense. Les difficultés affectives et sexuelles sont nombreuses, pouvant aller jusqu'au dégoût de son propre corps: difficultés avec l'hygiène corporelle ou, au contraire, lavages répétés, comme pour se purifier. Les relations sexuelles peuvent devenir invisibles ou, à l'inverse, la personne peut se lancer dans des activités destructrices comme la prostitution, par exemple. L'expérience précoce de la douleur peut pousser certaines personnes vers des comportements pervers tels que des pratiques sadomasochistes.

Des séquelles physiques, de graves problèmes de santé peuvent persister tout au long de la vie: hypertension liée à des problèmes de stress, problèmes de sommeil avec cauchemars récurrents, troubles et maladies du système digestif, maladies sexuellement transmissibles, lésions génitales parfois irréversibles.

Le coût économique de ces maltraitances est important pour la société. Certaines personnes se retrouvent dépendantes économiquement de la mutuelle, du CPAS, de la caisse maladie invalidité, et ce pendant de très longues années. On le constate, les symptômes des abus sexuels peuvent toucher toutes les sphères d'activité, et ceci pendant très longtemps. Même si le traumatisme peut être surmonté dans le courant de l'existence, celui-ci risque d'être réactivé par certains événements rappelant les faits passés.

Enfin, l'insertion sociale peut être rendue difficile par l'absence d'intégration de la loi, d'où les difficultés à accepter certaines règles qui semblent dérisoires par rapport aux exactions subies. L'individu soumis aux violences sexuelles intrafamiliales n'en sortira pas indemne, ce qui explique qu'une grande majorité des victimes n'est capable de parler des faits que tardivement. De

plus, la victime qui dénonce les faits s'expose à la réprobation familiale, la famille étant désireuse de maintenir son unité à tout prix et dans certains cas, de préserver la respectabilité du nom en sacrifiant la victime.

Ce silence, qui traverse parfois plusieurs générations, permet à l'abuseur de continuer à abuser impunément. Les cas ne sont pas rares où un père abuse de tous ses enfants, garçons et filles, et abuse ensuite de ses petits-enfants. On observe que bien souvent, c'est la victime, parce qu'elle parle, qui est considérée comme la perturbatrice de la famille. Le risque d'exclusion, la peur de la solitude l'amènent bien souvent à renoncer à poursuivre, en évitant d'entamer des démarches ou en retirant sa plainte. Notre expérience montre que même pour un adulte, la difficulté à dénoncer les faits est importante. L'emprise de l'abuseur ne s'arrête pas le jour de la majorité de sa victime.

Néanmoins, des victimes décident, en portant plainte, d'exprimer face à la société qu'elles ont été victimes. Cette démarche est le début d'un parcours difficile. La procédure judiciaire est une succession d'épreuves: expertises, déplacements, confrontations, report des dates de procès et attente du verdict pèsent sur la victime dans une période où elle cherche à se reconstruire. Bien souvent, elle ne peut entamer ces démarches que parce qu'elle a trouvé des alliés qui la soutiennent. Souvent, un événement déclencheur pousse à une prise de conscience et rend la plainte indispensable.

Le fait de buter sur l'obstacle que représente la fin du délai de prescription peut faire perdre tout espoir et augmenter la douleur du traumatisme. Or la reconnaissance de celui-ci et de ses séquelles par la Justice apparaît comme un facteur de possible rétablissement des victimes. Elle peut apaiser des sentiments de vengeance et ouvrir pour la victime la voie vers sa propre reconstruction.

Je vais passer la parole à Me Bedoret qui va vous parler de ce que demandent les victimes, principalement en matière juridique.

Astrid Bedoret: Mesdames, messieurs, après toutes ces réflexions, nous avons voulu être constructifs. Nous vous avons soumis le fruit de nos réflexions, mais qu'allons-nous proposer? Que souhaitons-nous pour les victimes, pour toutes ces personnes à qui l'ASBL vient en aide?

Concrètement, au risque d'être peut-être un peu

trop juridiques, nous allons vous expliquer nos propositions, détaillées dans une note juridique que nous tenons, bien sûr, à votre disposition.

Tout d'abord, nous souhaiterions que, dans le Code pénal, soit inséré un article qui définit l'inceste et le rend punissable comme tel, parce que l'emprise qui s'exerce à travers les liens affectifs au sein d'une famille qui fonde la norme pour l'enfant va bien au-delà d'une autorité sur mineur.

Pour définir la prévention d'inceste, nous nous sommes inspirés de la définition proposée par l'ONE en 1991. Elle avait été suggérée en collaboration avec les équipes de SOS Enfants. Nous suggérons d'insérer un article dans le Code pénal qui fera de l'inceste un crime spécifique. Nous l'avons rédigé et souhaiterions qu'il figure, bien entendu, dans le Titre VII du Code pénal "Des crimes et des délits contre l'ordre des familles et contre la moralité publique". Nous suggérons d'insérer un chapitre supplémentaire qui serait intitulé "De l'inceste" et qui comprendrait trois articles.

Le premier article serait la définition: "Tout abus sexuel réalisé par le parent d'une personne avec laquelle le mariage est impossible constitue le crime d'inceste.

La victime, même majeure, est présumée n'y avoir pas consenti. L'acte est présumé avoir été commis avec l'aide de violences ou de menaces."

Article 2 – la peine – "L'inceste sera puni de la réclusion de 20 à 30 ans."

Article 3 – petite précision concernant les auteurs – "L'abus sexuel dont l'auteur est soit le beau-père ou la belle-mère de la victime, soit un grand-parent ou un oncle ou une tante de la victime, soit un parent par alliance de la victime, soit le frère ou la sœur de la victime, soit toute personne qui occupe une position similaire au sein de la famille, soit le compagnon ou la compagne stable d'un des parents de la victime, soit toute personne cohabitant habituellement ou occasionnellement avec la victime est également qualifié d'inceste. Dans ce cas, le coupable sera également puni de la peine de la réclusion de 20 à 30 ans."

En définissant de la sorte l'inceste, nous regroupons les notions connues dans le Code pénal que sont l'attentat à la pudeur et le viol. Mais nous corrigeons ces définitions pour les adapter à l'inceste. L'inceste est une agression à caractère sexuel dont l'auteur a autorité sur la

victime. C'est une évidence. Nous vous en avons déjà parlé suffisamment longtemps jusqu'ici.

Cependant, cette qualité de l'auteur qui a autorité sur sa victime n'est caractérisée actuellement dans le Code pénal que lorsque l'on parle de la peine puisque l'article 372, alinéa 2 du Code pénal nous permet de considérer que l'auteur d'un attentat à la pudeur sera plus gravement sanctionné s'il a la qualité d'ascendant par rapport à la victime ou s'il a la qualité d'adoptant.

S'agissant du viol, à l'article 377 du Code pénal, il nous est dit que lorsque l'auteur présente un lien de famille avec sa victime mineure ou lorsque l'auteur a autorité sur la victime, les peines sont également aggravées. Mais en définissant l'inceste comme nous le suggérons, nous permettons que cette qualité de l'auteur qui a autorité sur sa victime fasse partie de l'infraction et ne soit plus examinée seulement au stade de la sanction.

En adoptant cette définition de l'acte incestueux, il sera toujours assimilé à un acte accompagné de violences et de menaces parce que la victime, même majeure, est bien incapable de s'y opposer ou d'y résister.

L'absence de consentement de la victime sera présumée. Et *a fortiori*, l'âge de la majorité sexuelle qui est chez nous de 14 ans ne sera plus pris en compte. Il arrive en effet que certains pères attendent la majorité civile pour commencer les abus tout en ayant de longue date préparé l'enfant par des comportements manipulateurs.

À cause de l'emprise, les victimes se soumettent à l'acte incestueux et se trouvent confrontées à l'impossibilité de prouver qu'elles n'étaient pas consentantes à l'acte incestueux.

Vu l'emprise subie par la victime dans le passé, il est également important qu'une interdiction d'approcher soit signifiée à l'auteur lors du jugement et appliquée de manière systématique afin de permettre à la victime de mettre à distance le passé de maltraitance qui a été le sien.

Nous proposons donc de permettre aux juges, dans le dispositif de leur jugement de condamnation, et à toute autre juridiction chargée d'examiner les conditions de mise en liberté d'un auteur de faits incestueux, d'indiquer systématiquement qu'il sera fait interdiction à l'auteur d'entrer en contact, de quelque manière que ce soit, avec la victime ou les personnes de l'entourage direct de cette dernière, mais

également de se rendre dans un certain rayon – il est, en effet, préférable de le préciser – du domicile ou de la résidence habituelle de la victime. Par exemple, interdiction de se déplacer dans l'école, dans la commune du lieu de travail, dans la commune du lieu où la victime participe habituellement à des activités de loisirs. Le non-respect de ces conditions conduira le parquet du procureur du Roi à considérer qu'il s'agit de faits de harcèlement, également punissables par la loi et qu'il est fait obligation à l'auteur, en cas de rencontre fortuite avec la victime, de quitter les lieux de sa propre initiative.

Nous avons donc réfléchi à cette définition de l'inceste, à de nouvelles préventions à intégrer dans le Code pénal, mais nous avons aussi réfléchi à un autre moyen de protéger les victimes. Nous avons une proposition qui risque de bouleverser le fonctionnement des règles de la prescription. En effet, il est question de toucher aux règles de la procédure pénale. En effet, les victimes nous ont demandé de revoir les règles de la prescription, notamment parce que les agresseurs ont autorité sur elles. En fait, ce chapitre ne concerne pas uniquement les victimes de l'inceste, mais également les victimes des membres du clergé, des enseignants. Il s'agit ici de situations où la victime dépend de l'autorité de son agresseur et qui, ce faisant, est en situation de faiblesse. Pour toutes ces victimes en situation de faiblesse, nous demandons de leur laisser le temps psychologique nécessaire à entamer un parcours judiciaire.

Nous connaissons la loi qui a permis de prolonger le délai de la prescription à dix ans, à partir de la majorité civile. Mais cet allongement reste insuffisant. Il ne faut pas oublier que ce dernier n'a été possible que pour les victimes mineures, ce qui signifie que pour les autres victimes le délai de prescription continue de porter sur cinq ans.

Peut-être allez-vous me reprocher de ne défendre que les victimes en proposant une modification des règles de la prescription. Pour ma part, je pense que ce n'est pas le cas. Tout d'abord, cette proposition résulte d'un travail de réflexion que nous avons eu avec des membres du parquet et des magistrats. En outre, ces réflexions s'inscrivent dans l'optique de ce que l'on pourrait appeler "la fonction de punir". Il faut réfléchir à cette question: qu'est-ce que la fonction de punir telle qu'elle est organisée par le Code pénal? Cette fonction a un objectif individuel: réprimer le comportement inadéquat. Mais elle a aussi un objectif collectif: éduquer la société. Il faut rappeler les interdits. Il faut prévenir la survenance

de comportements interdits.

Permettre de dénoncer à tout moment, c'est permettre de juger dans le cadre de débats publics à l'occasion desquels seront rappelés les interdits, les comportements permis et, ce faisant, permettre à la fonction de punir de s'exercer collectivement.

Peut-être allez-vous penser que j'oublie les droits des auteurs, des prévenus. Il ne faut pas oublier que dans cette catégorie d'infractions que sont les infractions à caractère sexuel, il existe très peu de preuves matérielles. La perte de telles preuves n'est donc pas un problème puisqu'il n'y en a pas. Si c'était le cas, il serait beaucoup plus facile d'établir la réalité des faits dénoncés.

Les preuves sont principalement constituées par des témoignages qui ne sont pas des témoignages directs, mais indirects.

Et je peux vous assurer que quand quelqu'un reçoit les confidences d'une victime, il n'oublie pas. Les victimes n'oublient pas non plus. La mémoire reste. Les souvenirs demeurent. Nous ne les effaçons pas. Cette question n'est donc pas une difficulté.

Les prévenus, les accusés ont le droit d'être jugés dans un délai raisonnable et ils le seront. Je vous expliquerai dans un instant le contenu notre proposition relative aux règles de la prescription et vous constaterez que les accusés pourront effectivement être jugés dans un délai raisonnable puisqu'il ne sera pas touché au délai fixé pour permettre à un individu d'être jugé à partir du moment où les faits ont été dénoncés. Autrement dit, l'individu ne faisant l'objet d'aucune plainte peut être rassuré puisqu'il n'est pas question de le juger. Et à partir du moment où la plainte est déposée, il a le droit d'être jugé dans un délai raisonnable. Ce délai ne fera l'objet d'aucune modification.

Nous le maintenons intact, et donc nous restons dans le respect des droits de la défense. Nous maintenons le principe du droit à être jugé dans un délai raisonnable. Alors, ces principes de la prescription que je veux bouleverser au nom des victimes et de l'ASBL SOS Inceste, quels sont-ils? Toute victime dispose d'un délai pour dénoncer et pour réaliser ce qu'on appelle un acte de poursuite, un acte d'instruction. Passé ce délai, c'est terminé. À partir du moment où la victime dénonce et dépose une plainte, commence un second délai de la prescription.

Dans notre note, nous faisons une distinction entre ce que j'appellerais le délai originaire de la prescription et le second délai de la prescription. Le premier est celui pendant lequel l'acte de poursuite doit être accompli, faute de quoi c'est trop tard. On ne peut plus s'intéresser aux faits qui ont été dénoncés, on ne peut plus envisager de poursuivre l'auteur. Le second est un délai de durée égale au délai originaire qui va prendre cours au jour du dernier acte de poursuite accompli dans le délai originaire. Nous proposons que ce délai originaire soit à durée indéterminée et que nous laissions donc à toutes ces victimes le temps qui leur est nécessaire pour dénoncer et pour permettre la mise en route de l'enquête pénale, de l'instruction, de l'information pénale. À partir du moment où le premier acte de poursuite sera réalisé, nous sommes d'accord de retomber dans les règles habituelles de la prescription. Et donc nous aurons un délai de dix ans si la victime est mineure et un délai de cinq ans si elle est majeure pour terminer l'enquête pénale, l'instruction, l'information pénale.

Nous ne plaidons pas pour l'imprescriptibilité des faits, mais uniquement pour l'allongement du délai originaire de la prescription, qui permettra alors aux victimes de disposer de tout leur temps pour réunir leurs forces et les preuves et pour pouvoir dénoncer ce qu'elles ont subi. Tout ceci, nous vous l'expliquons plus en détail dans cette note.

En conclusion, l'allongement du délai pour entamer une poursuite judiciaire permettra un meilleur repérage des agresseurs sexuels, puisque les victimes auront le temps de dénoncer, et par là-même ouvrira la porte à une meilleure prévention, à une meilleure prise en charge au niveau protectionnel comme au niveau thérapeutique.

Pour terminer, j'avais envie de vous lire ces quelques mots de Jean-Claude Guillebaud, journaliste et écrivain français, qui, dans un essai intitulé *Le Principe d'humanité*, disait "Le père – j'ai envie d'ajouter la mère – qui possède sexuellement le corps de son enfant cède à un désir inhumain. Il brise le cours du temps. Il efface la parenté. Il interdit à la victime de prendre place dans la chaîne généalogique des générations. L'inceste est le cousin du génocide en ce qu'il aboutit à détruire l'individu en détruisant son lien de parenté. Ce qu'il violente en somme, ce n'est pas seulement le corps de l'enfant ou l'un de ses organes, c'est très exactement ce qui fonde son humanité".

C'est donc avec insistance que je vous demande

de poursuivre la réflexion sur les bases que nous vous avons données.

La **présidente**: Je vous remercie pour ces témoignages mais aussi pour ces pistes sur lesquelles la commission va travailler.

Nous allons distribuer toutes vos notes à chacun des membres de cette commission.

Je donne maintenant la parole à mes collègues pour leurs différentes questions. Chacun peut prendre la parole s'il l'estime nécessaire.

Raf Terwingen: Mevrouw de voorzitter, dames, ik dank u voor uw getuigenis. Samen met u stel ik vast dat niet alleen het kerkelijke aspect belangrijk is, maar ook de andere gezagsverhoudingen, al heb ik begrepen dat ik die term niet mag gebruiken in verband met de vereniging Incest Misbruik Limburg.

Ik heb nog enkele concrete vragen, vooral voor de dames van Incest Misbruik Limburg. Ik begrijp dat u vooral telefonische adviezen geeft, dat het om een telefonisch meldpunt gaat. In tweede instantie gaat u eventueel bepaalde gesprekken aan. Zo heb ik uw werking althans begrepen.

Ten eerste, worden daarvan dossiers bijgehouden? Zijn er cijfers bekend van hoeveel personen u door de jaren heen hebt kunnen helpen?

Ten tweede, u hebt gesproken over een meldingsplicht. Ik denk dat dit een belangrijk denkspoor kan zijn voor de commissie. Dat heeft natuurlijk alles te maken met het spanningsveld van het beroepsgeheim. Hoe gaat u daar zelf mee om op dit ogenblik? Als u bepaalde feiten hoort, hoe gaat u daar zelf mee om? Wat doet u daarmee?

Ten derde, ik voel een beetje een parallel tussen het verhaal van de heer Devillé eergisteren en bij u. Er bestaat namelijk wat frustratie met betrekking tot de tussenkomsten van de politionele diensten en van justitie. Men komt niet adequaat tussenbeide. De heer Devillé suggereerde dat er bepaalde invloeden zouden zijn. U hebt daar ook naar verwezen, onder meer in het kader van therapeutische verhoudingen. Waar ligt volgens u de reden van het niet-adequaat optreden van de politionele diensten? Is men onderbemand of bestaat er een bepaalde invloed, zoals ook werd gesuggereerd door de heer Devillé? Of zijn er andere redenen om te denken dat de politionele diensten of justitiële

diensten in de therapeutische of de incestueuze verhoudingen niet optreden?

Valérie Déom: Madame la présidente, je commencerai en remerciant les orateurs pour leur témoignage et leur contribution. Je voulais m'adresser en premier lieu aux représentants de l'ASBL Incest Misbruik Limburg. Vous dressez en fait un tableau très sombre: nombreux classements sans suite, absence de formations spécifiques des experts, voire des policiers. Vous semblez dire qu'il n'y a pas vraiment eu d'évolution depuis l'affaire Dutroux alors qu'un certain nombre de choses ont été mises en place. Dressez-vous le même constat que l'ASBL SOS Enfants, c'est-à-dire que la question de l'inceste, en raison de son contexte particulier, n'a pas bénéficié de ces évolutions? Et comme l'ASBL SOS Enfants, plaidez-vous pour l'inscription de l'inceste dans le Code pénal, pour une définition, une qualification de l'inceste dans ce même Code?

Quant à l'ASBL SOS Incest, je voulais lui demander comment elle réagissait à la polémique au sujet de l'inscription de l'inceste dans le Code pénal, qui porte sur la définition. Vous prenez une option très large puisque vous visez autant les mineurs que les majeurs, y compris dans le cadre d'une famille non biologique, d'une famille recomposée. C'est une définition très large. Or, selon certains arguments avancés, il faut que cela reste un tabou moral plutôt qu'un "simple interdit légal" et que finalement, l'enfant peut être la victime d'une plus grande culpabilité parce qu'il verra l'auteur, parfois son père ou sa mère, emprisonné, ce qui peut créer un traumatisme encore plus grand. On a pu lire ces arguments dans certaines revues. Je voulais savoir ce que vous en pensiez.

Deuxièmement, pensez-vous que la problématique de la pédophilie dans l'Église dont il est question dans le rapport Adriaenssens et dont nous avons eu plusieurs témoignages puisse présenter des similitudes? Le Pr Adriaenssens nous avait expliqué que les victimes mettent du temps à porter plainte parce qu'elles attendent souvent que leurs parents soient décédés, pour que ces derniers ne soient pas tristes et choqués d'apprendre ce qui s'est passé. On pourrait établir un parallèle avec la nécessité de se détacher des parents pour pouvoir porter plainte. Finalement, n'y aurait-il pas de similitude avec l'inceste à travers cette notion de "père spirituel"? La définition que vous donnez de l'inceste doit-elle être limitée à une relation intrafamiliale?

Stefaan Van Hecke: U hebt vele pijnpunten

opgesomd die u ervaren hebt, en u hebt ook vele voorstellen gedaan om bepaalde zaken te verbeteren. Het zal aan onze commissie zijn die grondig te bekijken.

Ik heb maar twee concrete vragen. Ten eerste, in de nota die rondgedeeld is, maakt u melding van een aantal cijfers. Een cijfer valt mij op: het aantal seponeringen. 90 tot 95 % wordt geseponerd, zegt u. Mijn vraag is waar u dat cijfer vandaan hebt. Zijn dat cijfers die u op basis van uw ervaringen zelf verzameld hebt? Of komen ze uit wetenschappelijk onderzoek? Gaat het om internationale cijfers of cijfers over België? Kortom, waar haalt u die concrete cijfers vandaan?

Ten tweede, afgelopen maandag hebben wij gehoord dat er ook problemen waren met beïnvloeding van het onderzoek, bij politiediensten of bij het parket. Mijn vraag is of u zelf dergelijke ervaringen hebt. Ik bedoel dan algemeen, niet alleen waar het om misbruik binnen de Kerk gaat. Heeft uw werking klachten of signalen gekregen over mogelijke beïnvloeding bij politiediensten of bij Justitie?

Marie-Christine Marghem: Madame la présidente, je remercie évidemment les oratrices pour leur travail sur le terrain et le rapport, très étoffé, qu'elles viennent de faire de leur expérience, qui nous permet d'éclaircir le point relatif au profil des victimes. Cet élément est très important, car nous sentions très bien qu'un parallèle devait être établi entre l'inceste intrafamilial et l'abus sexuel commis dans une relation d'autorité, ici en l'espèce dans le cadre de l'Église.

J'aimerais m'adresser aux dames représentant l'association limbourgeoise. Dans les centres de confiance que vous avez créés, vous avez relevé un certain nombre de difficultés, de dysfonctionnements, qui occasionnent dans le domaine de la justice un certain nombre de problèmes qui brossent un tableau assez sombre de la façon dont la justice prend en compte ce type de problématique. Personnellement, je suis étonnée.

Désirez-vous que les auditions vidéo-filmées soient obligatoires, puisque cette possibilité existe dans le chef du parquet ou du juge d'instruction? Lors de chaque plainte en matière d'inceste ou d'abus sexuels, souhaitez-vous que l'affaire soit automatiquement mise à l'instruction? Souhaitez-vous que les magistrats en charge de ces dossiers, tant ceux du parquet que les magistrats

d'instruction, soient spécialisés? Vous dites que les experts devraient être spécialisés ou faire l'objet d'une réévaluation systématique. Je suis de cet avis.

En ce qui concerne la thérapie et l'injonction de soins, vous avez dit qu'il n'était pas praticable ou efficace pour vous que l'auteur, une fois condamné, se voit proposer une thérapie sans précision du lieu où cette thérapie doit avoir lieu. Votre souhait est-il que ces lieux soient répertoriés et également soumis à une évaluation afin que ces traitements soient adaptés? Souhaiteriez-vous que les auteurs soient soumis et dans quelles conditions? En effet, si l'une de vous exerce dans le milieu médical, vous savez qu'une injonction de soins est tout à fait particulière, surtout dans cette problématique. Accepter une thérapie, c'est une chose, car l'on prend conscience que l'on en a besoin, même sous la pression de la justice, mais se voir imposer une thérapie, en dehors d'un contexte de maturation dans le chef de l'auteur, c'est peut-être tomber complètement à côté de l'objectif et ne pas réussir.

Quand vous parlez d'organismes neutres qui devraient payer ou avancer les frais de thérapie, s'agit-il de les payer ou de les avancer contre remboursement? Comment constituer cet organisme neutre? Où le logeriez-vous?

En ce qui concerne les avocats, je comprends votre difficulté à entendre dans des prétoires que des avocats qui défendent des auteurs d'abus sexuels utilisent parfois des arguments qui vous paraîtraient ne pas respecter suffisamment les enfants et l'un ou l'autre de leurs parents – il peut parfois s'agir de la mère, même si c'est très rare – qui seraient sur le banc des prévenus. Comment compteriez-vous organiser cela? La plaidoirie est libre, la parole est libre. L'avocat est soumis à une déontologie mais il est maître des arguments qu'il utilise.

En ce qui concerne le droit de visite qui devrait être suspendu quand, dans une affaire de séparation de couple, il s'avère qu'un abus a été commis, je suis très sensible à cet argument. Comment verriez-vous les choses? Nous sommes très souvent confrontés à la problématique pénale, qui prend un certain temps car il faut commencer par instruire le dossier. Pendant ce temps-là, la vie va très vite, le couple se sépare, on organise l'hébergement des enfants et, souvent, les juges d'instruction ou les membres du parquet incitent la mère ou le père à présenter l'enfant à l'autre, abuseur supposé, sous peine de poursuites pénales puisqu'il y a l'infraction de non-

présentation d'enfant. Comment organiseriez-vous cela dans l'ensemble légal que nous connaissons?

En ce qui concerne SOS Inceste Belgique, j'examinerai avec beaucoup d'attention la façon dont vous avez libellé l'infraction qui devrait être l'infraction spécifique d'inceste. Cela fait un certain temps que nous entendons ces demandes et certains d'entre nous y sont très sensibles. Puisque vous êtes avocate, vous savez que, d'une certaine manière, cette réalité est couverte dans le Code pénal, avec des nuances entre l'attentat à la pudeur et le viol, et avec des gradations en matière de peines en fonction des âges auxquels on peut imaginer qu'il y ait un consentement, parfois aussi avec des plaidoiries rendues plus difficiles pour cette raison.

Il s'agirait peut-être plus d'une infraction de type conceptuel, donc de signaler dans la loi pénale qu'on considère que cette infraction spécifique, même si elle est déjà contenue dans le Code pénal, deviendrait autonome. Cela montrerait que le législateur pénal prend en compte cette problématique et la considère comme la plus grave.

Vous bouleversez énormément les nuances, les catégories entre l'attentat à la pudeur et le viol, les âges et les consentements possibles et impossibles. J'aimerais bien que vous nous expliquiez le cheminement qui a été le vôtre pour arriver à ce libellé d'infraction.

Une dernière chose quant à la prescription. Des propositions de loi ont été déposées. Ces propositions de loi augmentent la prescription à partir de la majorité de la victime de dix à quinze ans; dans certaines propositions, de dix à trente ans. C'est déjà énorme: le double délai qui courrait ainsi dans les propositions les plus extensives serait fort important.

Certains dossiers sont très lourds, mais croyez-vous vraiment qu'il faille tout ce temps? D'une part, pour être en mesure de dénoncer les faits. D'autre part, vous dites qu'il n'y a de toutes façons jamais de preuve, ou très peu; c'est vrai, mais confronter le discours de la victime et celui de l'abuseur le plus près possible des faits, quand c'est faisable parce que la dénonciation vient rapidement, voilà qui est efficace. En effet, certaines situations concrètes, comme le lieu, l'heure, la présence de personnes à proximité, tout cela permet de forger une conviction et un dossier.

Toutes ces preuves, si précises, à mon avis, passent un peu avec le temps. Vous dites vous souvenir de certaines choses, mais on se souvient surtout de la douleur, de la honte, de la salissure, de l'identification de l'auteur, bien sûr, mais on peut remarquer que tout ce qui est spatio-temporel, tout ce qui est lié à l'environnement au moment des faits, après quinze ou vingt années, a tendance à être oublié, qu'on le veuille ou non, transformé par la mémoire.

Il est donc normal – vous le comprenez bien en tant qu'avocate – que l'on fasse aussi attention de ne pas permettre qu'à un moment on se raconte des histoires et qu'on poursuive à tort. Ou, du moins, sans respecter une instruction à charge et à décharge, ni les droits de la défense.

Bert Schoofs: (...) de vaststellingen van de diverse feiten van misbruik. Gaat dat altijd om zeer ernstige feiten of zijn er ook feiten bij die men eerder als lichter kan kwalificeren? Ik verwijs naar zaken die ik in de advocatenpraktijk ooit heb gezien, bijvoorbeeld een vader die zijn nog jonge kinderen laat meekijken naar pornografische films, of ouders die zich er niet aan storen om intieme betrekkingen te hebben in het bijzijn van hun kinderen en dergelijke.

Dat zijn vaak zaken die zich situeren in kringen van mensen met een zeer laag normbesef, maar ook dat kunnen we, denk ik, kwalificeren als seksueel misbruik. Mijn vraag is: ressorteren dergelijke gevallen eerder onder het dark number? Ik ben wel geïnteresseerd in dat dark number. Er worden vele aangiftes gedaan, maar blijkbaar nog niet alles in alle domeinen van het maatschappelijke leven. (...) op dat dark number, dus de zaken die niet worden aangegeven. Hoe ernstig zijn die feiten? Of zijn dat dan eerder de lichte feiten?

Een tweede vraag die daarvan afgeleid is: wie zijn in feite de aangevers? Dat vraag ik me af. Dus de mensen die werkelijk de klacht of de aangifte doen, vaak in naam of in de plaats van het kind. Hebt u daar ervaringen mee? Of zijn het meer en meer kinderen tegenwoordig die opkomen voor zichzelf en die het dan toch durven zeggen, onder invloed van bepaalde maatschappelijke evoluties? Dat interesseert me ook, omdat de zwijgzaamheid en de angst vaak zo groot zijn. Toch komt men er dan toe om vast te stellen dat bijvoorbeeld in 2009 meer dan 3 500 feiten zijn gesignaleerd. Mijn vraag in feite: wat is uw ervaring wie de aangifte doende partijen zijn? Wie is dat? Stelt u daar cijfers of rapporten over samen? Hebt u daar enig zicht op? Alvast dank voor uw antwoord.

Sophie De Wit: Mevrouw de voorzitter, ik wil op mijn beurt de sprekers danken voor hun bijwijlen wat sombere uiteenzetting. Het is toch wel verontrustend zoals u het schetst. Ik stel graag een paar vragen om een en ander te concretiseren, in eerste instantie wat betreft Incest Misbruik Limburg.

U vermeldt zelf een aantal cijfers. U spreekt over 1 766 aangiften die zijn gedaan bij het Vertrouwenscentrum. Hoeveel dossiers zijn er dan bij u zelf? Hoeveel meldingen van gevallen krijgt u binnen? Zijn dat oudere zaken? Zijn dat recente zaken? Daaraan gekoppeld, hoe evalueert u de kantelmomenten? We hebben Dutroux gehad, we hebben nu de hele situatie binnen de Kerk gehad: merkt u dan een extra toevloed van klachten en meldingen, of blijft dat voor intrafamiliaal eerder een constante?

U hebt het uitgebreid gehad over de juridische afhandeling van de dossiers. Daarbij meldde u, waarover collega Van Hecke al een vraag stelde, dat er heel veel geseponneerd wordt wegens onvoldoende bewijs. Ik ben het met u eens als u stelt dat er zo snel mogelijk een medische vaststelling nodig is. U sprak van een termijn van 48 uur. U zegt dat 85 tot 90 % geseponneerd wordt. Graag had ik vernomen welke bronnen u daarvoor gebruikt. Waar haalt u die cijfers?

Daaraan gekoppeld stel ik een vraag naar het omgekeerde, wanneer er geen vaststelling is gebeurd. Zo pleit u voor de afschaffing van de verjaringstermijn. Dan rijst er natuurlijk weer een andere problematiek. Hebt u daarover ook cijfers in uw ervaring, in uw centrum? Hoeveel gevallen worden er niet vervolgd wegens verjaring?

U spreekt ook over het falen van Justitie, waarvoor u één concrete zaak aanhaalt, met name het proces-verbaal dat u hebt laten zien, waarop alles afgehandeld werd op één bladzijde. Hebt u daar nog concrete voorbeelden van?

In uw uiteenzetting meen ik gehoord te hebben dat er een onderscheid is tussen de verschillende arrondissementen en de verschillende openbare ministeries, in die zin dat het ene veel videoverhoren organiseren, maar het andere niet. Kunt u toelichten in welke mate er grote verschillen merkbaar zouden zijn tussen de verschillende arrondissementen?

Tot daar gaan mijn vragen voor de vzw Incest Misbruik Limburg.

Voor SOS Inceste heb ik een enkele vraag over iets dat mij een beetje intrigeert. Ik zou graag van u weten wat u precies verwacht van de strafrechterlijke reactie. Wat moet die precies bewerkstelligen? Waar wilt u daarmee naartoe?

Daarbij aansluitend, op basis van welke gronden gaat u ervan uit dat de straf bij incest individueel of collectief preventief zou werken? Dat zegt u namelijk toch. Hoe zou dat preventief kunnen werken? Daar had ik toch wel graag een antwoord op gekregen.

La **présidente:** Merci. Je vous cède la parole. Vous répondez dans l'ordre que vous voulez.

Marleen Achtergale: Ik zal beginnen bij de eerste vraag. Wij zijn een onafhankelijke vzw. Wij houden eigenlijk niet echt cijfers bij. Wij zijn daartoe nog niet gekomen. Wij zagen daar tot voor kort niet het nut van in, omdat er zo weinig gevolg wordt gegeven.

Wij voeren vooral gesprekken. Ik heb het nagevraagd bij de voorzitter, voordat ik naar hier kwam. Het afgelopen jaar hebben wij 340 telefonische gesprekken gevoerd. Er zijn ook praatgroepen waar mensen naartoe kunnen komen. Daar hebben wij een maximaal aantal van 20 mensen.

In verband met het beroepsgeheim, wij vinden dat het beroepsgeheim in bepaalde gevallen doorbroken zou moeten kunnen worden, wanneer het misbruik door iemand wordt toegegeven. Soms kan de dader er zelfs geen weg mee. Dan zou er toch een meldingsplicht moeten komen.

Daarnaast wou ik nog iets ter sprake brengen. Ik heb van iemand een verklaring meegekregen die ik wou gebruiken als het ter sprake kwam. Centra die hun beroepsgeheim zouden moeten houden, stellen ons soms de vraag of dat wel gebeurt. Het is een verklaring van een dader die zegt: "Volgens mij is er wel degelijk beïnvloeding geweest door mijn vrouw op mijn kinderen." Hieromtrent wil ik nog eens naar voren brengen dat de heer X, werkzaam in het vertrouwenscentrum te X, tegen mij zei dat de versie omtrent de feiten die mijn kinderen nu naar voren brengen, niet strookt met de versie die ze aanvankelijk in het centrum aflegden, met als gevolg een inbeslagname van het dossier door het gerecht. De geloofwaardigheid, zowel van het kind tegenover het vertrouwenscentrum als tegenover het gerecht wordt op die manier zwaar bevraagd.

Er was ook een vraag over de reden waarom niet

adequaat wordt opgetreden. Dat komt bij verschillende mensen voor. Uit de vele getuigenissen en de verhalen, ik zal zeker niet volledig zijn, schiet mij nu te binnen dat heel weinig mensen een goede opleiding hebben gehad. Het probleem is "recent" openbaar gemaakt. Wij pleiten voor een speciale dienst binnen de politie die de slachtoffers het gevoel geeft dat er een erkenning is.

Momenteel zijn het maar gewoon politieagenten die een bepaalde opleiding hebben gekregen. De politie moet mij vergeven dat ik het zo zeg. Het gezagsgevoel bij politieagenten speelt nog altijd een duidelijke rol. Excuseer mij voor de mannen, maar het mangelvoel speelt ook een rol, zeker als een volwassen vrouw een klacht indient voor verkrachting binnen het huwelijk.

Politiediensten halen ook aan dat er heel veel papierwerk is. Zij ontzien het zich. Ik werk in een CAW, en ik ondervind dagelijks dat mensen die bij ons terecht komen soms zelfs geen klacht mogen indienen van de politie. Wat doet de politie dikwijls? Zij stellen het op als een verklaring. Als men het woord klacht niet laat opnemen in de verklaring, is men er niets mee.

Wij hebben ook al gehoord dat er familiebanden zijn binnen het gerecht of de politie. Dat speelt zeker een rol. Het zou beter omgekeerd zijn, dat het slachtoffer een band heeft met iemand van de politie of het gerecht.

Sommige politieagenten, en ik spreek uit eigen ervaring want ik heb vaak contacten met hen en vraag hun mening, zeggen dat hun werd opgelegd om zo weinig mogelijk klachten door te sturen.

Wat kan ik nog aanbrengen? Er wordt veel afgesproken onder procureurs en tussen procureurs en advocaten in de wandelgangen.

Suzanne Van Maelderen: Het probleem ligt volgens mij bij de bewijsvoering van de klacht. Het hoeft helemaal niet te verbazen dat 90 tot 95 % wordt geseponneerd. Hoe kan men iemand veroordelen zonder bewijs?

Wat is een bewijs? Wanneer heeft men echt een bewijs van incest of van seksueel misbruik? Als het betrokken meisje zwanger is, dat is duidelijk. Als de dader "zo dom is geweest" om zelf videomateriaal of foto's te maken van het misbruik. Als hij heeft bekend, op voorwaarde dat hij nadien zijn bekentenis niet intrekt en zegt dat het een afgedwongen bekentenis was of dat hij ze onder druk heeft afgelegd.

Als men sperma vindt bij het kind of bij de vrouw, dan heeft men bijna zeker een bewijs, op voorwaarde dat het natuurlijk overeenstemt met het sperma van degene die als dader is aangewezen.

Dat is maar zo in een heel klein percentage van de gevallen. Men zou immers om te beginnen al onmiddellijk een kind moeten kunnen onderzoeken om zoveel mogelijk bewijzen te kunnen verzamelen. Dan kan het zijn dat er aanwijzingen zijn die wijzen op seksueel misbruik, maar daarmee heeft men nog geen bewijs wie de dader is.

Zelfs al stelt men bij een kind duidelijke letsels vast ter hoogte van de aars of de vagina, wie heeft het dan gedaan? Is het diegene die het kind aanwijst? En als het een heel klein kind is, is dat dan wel betrouwbaar? Vaak wordt beweerd, zeker door advocaten van de tegenpartij: dat het kind dat zelf heeft gedaan. 'Zij spelen met hun geslachtsorganen. Ze hebben er zelf iets ingestopt. Daarom is het rood. Daarom zijn er letsels.' Dat is heel moeilijk.

Als een kind een seksueel overdraagbare aandoening heeft, wijst dat heel sterk in de richting van seksueel misbruik. Een meisje van vier of vijf jaar heeft normaal gezien geen geslachtsziekte. Dat heeft ze ergens opgeraapt, maar van wie? Er zijn aanwijzingen dat effectief sprake is van misbruik maar er is geen echte band met de dader. Uiteindelijk heeft men in een heel klein percentage van de gevallen manifest en reëel bewijs. Al de rest zijn de verklaringen van het kind en de verklaringen van de dader. Dan begint het getouwtrek. Daarom is het heel erg belangrijk om zo snel mogelijk een gedegen audiovisueel verhoor van het kind te doen door mensen die daar echt in geoefend zijn. Tot hiertoe gebeuren videoverhooren altijd met het doel om voldoende bewijzen te verzamelen om een dader te veroordelen. Waarom? Omdat de bescherming van het kind gekoppeld is aan de veroordeling van de dader. Eigenlijk moet het anders zijn. Men moet een videoverhoor doen om voldoende aanwijzingen te vinden om een kind te beschermen. Dat is een totaal ander uitgangspunt. Ik ben 100 % voor het veroordelen van een dader. Men moet zeer veel en zeer sterk bewijs hebben om iemand voor seksueel misbruik te veroordelen. Dat is uiteindelijk een heel zware klacht. Dat moet heel goed bewezen zijn, anders mag men een dader niet veroordelen. Maar men mag ook een kind niet veroordelen.

In deze materie is er een heel grote grijze zone, een zone waarin men onmogelijk kan zeggen dat het zeker waar of zeker niet waar is. Een kind zegt dat het misbruikt is door een vader, een oom of een priester. Die persoon zegt dat hij dat niet heeft gedaan. Dan is het woord tegen woord. Hoe maakt men uit wie de waarheid spreekt? Dat is niet zo eenvoudig.

Er bestaan hele studies over de geloofwaardigheid van een kind. Uiteindelijk is dat niet absoluut want men heeft dat niet getest bij andere zaken. Ik heb mij al afgevraagd: als we een videoverhoor uitvoeren bij de getuigen van een verkeersongeval en we hanteren dezelfde criteria. Dan is er het bewijs van de botsing en de beschadigde wagens. Wij onderwerpen die getuigen aan hetzelfde videoverhoor als kinderen.

Als men dan dezelfde criteria voor geloofwaardigheid zou gebruiken, dan ben ik er nog niet zeker van of volgens die criteria niet zou blijken dat er eigenlijk geen auto-ongeval is gebeurd terwijl de autowrakken er wel staan. Dat komt eigenlijk omdat men op dit moment het videoverhoor eigenlijk gebruikt voor de veroordeling van de dader en dan moet men streng zijn. Als men het gaat gebruiken om een kind te beschermen dan moet men eigenlijk streng zijn aan de andere kant. Men moet zich dan afvragen of men op een vrij redelijke manier kan veronderstellen dat er een groot risico is dat het kind inderdaad werd misbruikt. Is dat risico er dan moet men het kind beschermen. Waarom? Omdat de gevolgen van incest of ander seksueel misbruik gewoon te groot zijn. Men veroordeelt eigenlijk een kind tot levenslange letsels. Heel vaak, niet altijd; maar dat is een ander discussiepunt. Er zijn inderdaad kinderen die er relatief goed uitkomen. Dat zijn dan meestal kinderen die steun hebben uit de omgeving, die bijvoorbeeld zeer intelligent zijn en zich kunnen optrekken aan goede schoolresultaten of heel bedreven zijn in sport en goede sportprestaties leveren. Uit die goede prestaties zullen zij een gevoel van eigenwaarde opbouwen. Men moet in feite de bescherming en de verdere evolutie van een kind niet laten afhangen van zoiets moeilijks als een bewijsvoering.

Wat betreft die 90 %. Professor Adriaenssens heeft dat ook verklaard in een artikel van Knack nog niet zo heel lang geleden. Ik heb dat nog liggen als het iemand interesseert. Hij zegt dat er op 1 000 klachten maar 100 effectief worden veroordeeld en al de rest wordt eigenlijk geseponneerd. Dat komt wel ergens vandaan. Onze indruk vanuit de vereniging is dezelfde. In

feite ken ik heel weinig daders die veroordeeld zijn, ontzettend weinig. Ik moet ze echt gaan zoeken met een vergrootglas en dat zegt ook al veel. Dat zegt heel veel.

Marleen Achtergaele: Wij hebben meer meldingen van moeders die belaging aan hun been hebben dan wat anders.

Suzanne Van Maelderen: Dat is ook iets dat uit de wetgeving moet. Men zou eigenlijk alleen maar mogen veroordeeld worden als beschermende ouder als manifest bewezen is dat men opzettelijk een valse klacht heeft neergelegd. Als een kind naar huis komt met bijvoorbeeld letsels in de vaginale streek, die vastgesteld worden, en men laat dat onderzoeken en men dient een klacht in, wegens een vermoeden van misbruik, om een degelijk onderzoek te krijgen, maar het kan niet worden bewezen, heeft men dan een valse klacht neergelegd? Volgens mij niet. Volgens mij heeft men gepoogd zijn kind te beschermen. Dat zijn twee totaal verschillende zaken.

Marleen Achtergaele: Ik heb hier nog eens een briefje bij ter staving. Mensen die dicht zitten, kunnen het lezen. Parket van de procureur des Konings. Er staat hier van de procureur des Konings: "Het zonder gevolg klasseren van een dossier door een parketmagistraat betekent niet dat de slachtoffers niet worden geloofd. Ook de procureur is overtuigd van het grensoverschrijdend seksueel gedrag van de heer X. Een parketmagistraat kan zich echter ook op andere criteria steunen om een zaak zonder gevolg te seponeren, te klasseren". Dan komt er dat men inderdaad klacht met burgerlijke partijstelling bij een onderzoeksrechter kan indienen.

"De procureur heeft derhalve geen professionele fout begaan, maar een beslissing genomen waarmee u het niet eens bent. Dat dit niet onomkeerbaar is, heb ik u hierboven uitgelegd".

Ik vind dat dit genoeg zegt.

Door één van de leden is gevraagd naar het in kaart brengen van de residentiële settings. Ik vind dat heel belangrijk. Voor zover ik weet, maar ik ben er niet 100 % zeker van, bestaan er nu drie residentiële settings in Vlaanderen die specifiek dadertherapie geven. In ons CAW wordt dat ook allemaal gegeven, maar ik bedoel echte residentiële settings. Drie is dus heel weinig.

La **présidente:** Madame Dumery, vous voudiez intervenir?

Daphné Dumery: Geachte gasten, ik heb toch iets heel merkwaardigs gehoord. U zei dat u weet hebt van politiediensten die de opdracht hebben om zo weinig mogelijk klachten door te sturen.

Dat gaat dan toch wel over ergens een regionaal gegeven, over welke regio hebt u het?

Wat hebt u met die informatie gedaan? Ik vind dat toch wel een zeer ernstige beschuldiging naar die politiediensten. Dat kan toch zomaar niet zo gelaten worden. Dus, wat hebt u met die informatie gedaan?

Marleen Achtergaele: Het is in de regio West-Vlaanderen. Het is heel moeilijk als slachtoffer of als moeder van slachtoffers. Het is niet zo dat wij niet onderlegd zijn in bepaalde zaken, dat wij dom zijn en zo, maar er is toch wel een soort angstgevoel. Het was gewoon tijdens een gesprek dat de politiedienst mij zei dat er een verscheidenheid bestaat binnen het korps en dat zij de opdracht kregen van het gerecht uit om zo weinig mogelijk klachten te noteren. Dat kwam van de politiedienst zelf.

Daphné Dumery: Wat hebt u als vereniging met die informatie gedaan?

Marleen Achtergaele: Niets, wij kunnen niets doen.

Suzanne Van Maelderen: Wij kunnen daarmee gewoon niets doen omdat er geen bewijs is. Een politiemans zegt iets in vertrouwen of laat iets ontvallen tijdens een gesprek.

Marleen Achtergaele: Zelfs dan nog, wat denkt u dat wij daarmee zouden kunnen doen? U stelt mij de vraag, ik zie aan uw reactie dat u stelt dat wij daarmee iets hadden moeten doen. Naar waar kunnen wij dan gaan? Welke advocaat zal achter ons staan om tegen justitie in te gaan?

Suzanne Van Maelderen: Het kan nog veel erger hoor. Ik kan u dat verzekeren.

La **présidente:** Nous aurons l'occasion d'auditionner les corps de police et de leur poser des questions très précises relativement à ce que nous avons entendu.

Astrid Bedoret: Je vais reprendre les questions dans l'ordre dans lequel elles ont été posées et, autant que possible, vous faire part du sentiment du groupe de réflexion qui a été réuni par l'ASBL, mais peut-être aussi d'un sentiment plus

personnel lié à ma pratique judiciaire depuis 20 ans.

Vous nous avez demandé si la pédophilie dans l'Église présentait des similitudes avec l'inceste. C'est évident, et ce pour deux raisons. Il y a une figure d'autorité que représentent le père, la mère, l'abuseur proche des parents et l'homme d'église. Il y a aussi une similitude, parce qu'il est très difficile pour le public de croire en l'existence d'un abus sexuel commis par des proches d'un enfant ou d'une victime majeure, présentant les liens de famille. Il est tout aussi difficile de croire que l'homme d'église est capable de commettre cet acte irréparable. Donc, oui, bien sûr, il existe deux similitudes fondamentales entre la pédophilie de l'Église et la pédophilie qualifiée d'inceste.

On vous a parlé du classement sans suite des dossiers. Je voudrais vous demander de vérifier les motifs. Nous avons des dossiers classés sans suite, faute de pouvoir trouver l'auteur; nous en avons, faute de pouvoir établir sa culpabilité. Et il nous est dit très poliment que les faits révélés ne constituent pas une infraction. Ce qui signifie en d'autres termes: "Vous n'avez pas assez de preuves de ce que vous dénoncez". Mais il y a aussi tous les dossiers classés sans suite, parce que les faits sont prescrits. Et peut-être que nous avons des preuves suffisantes et que l'auteur avait été désigné. Mais les faits ayant été prescrits, ils ont été classés sans suite.

À ce niveau-là, nous constatons que l'attitude des procureurs du Roi diffère selon les arrondissements. Certains d'entre eux autorisent les services de police à mener l'enquête pénale, même si l'on sent depuis le début que les faits sont prescrits. D'autres interdisent aux services de police de mener l'enquête s'ils pensent que les faits sont prescrits.

Que faisons-nous, en tant qu'avocats, dans ces cas-là? Lorsque nous pressentons qu'il y a un problème de prescription, nous essayons de nous mobiliser auprès du procureur du Roi pour lui demander d'autoriser, tout de même, que l'enquête soit poursuivie. Nous le demandons car un auteur d'inceste ou d'abus sexuels commet rarement un fait unique. Je peux d'ailleurs vous témoigner d'une situation où l'on a failli classer sans suite un dossier. Un policier, au moment de sa pause, dans son commissariat, a parlé du témoignage d'une personne venue se plaindre à une de ses collègues qui lui a fait remarquer que, curieusement, ce qu'il racontait lui rappelait quelque chose. Grâce à lui, les policiers ont ressorti les deux dossiers et se sont rendu compte

qu'ils enquêtaient sur le même auteur. Le premier dossier dénonçait des faits prescrits mais le deuxième dossier n'était pas prescrit. C'est donc par miracle que ces deux policiers se sont parlé et ils ont eu la présence d'esprit d'identifier le comportement de l'auteur pour permettre la poursuite de l'enquête.

Par conséquent, quand vous vous interrogez de savoir s'il faut mettre toute plainte à l'instruction, je vous réponds que oui! Assurément! C'est une mesure tout à fait favorable à la dénonciation de la vérité. Mettons, dès lors, cela directement à l'instruction! Je peux vous assurer que l'auteur qui sait que les faits sont anciens va s'en tenir à ses dénégations en disant qu'il n'a rien fait, d'autant plus que les faits sont de toute façon prescrits.

Si vous le permettez, je reviens à notre proposition que les dénonciations se fassent dans un délai indéterminé. L'auteur ne peut pas savoir que les faits sont prescrits et il est susceptible, à tout moment, de faire l'objet d'une enquête policière sérieuse et tout à fait justifiée.

Qu'en est-il des services de police qui enquêtent directement et reçoivent les personnes? Lorsque c'est un enfant qui est abusé, il n'est pas toujours facile de savoir quel est le service compétent à la police pour recevoir la plainte. Le dossier sera-t-il orienté au parquet Jeunesse ou au parquet Adultes? Va-t-on se placer du point de vue de la protection de l'enfant, auquel cas le dossier partira au parquet Jeunesse, ou va-t-on se placer du point de vue de la culpabilité de l'adulte et le dossier sera dirigé vers le parquet Adultes? Deux services sont compétents pour recevoir les plaintes lorsque la victime est un enfant, c'est-à-dire une personne de moins de 18 ans. Les services Jeunesse à la police sont de plus en plus développés dans tous les commissariats de police dans tous les arrondissements.

Je n'ai pas vraiment de critique à faire par rapport aux personnes qui composent ces services Jeunesse de la police. Mais je constate qu'il s'agit bien souvent de femmes. Ces femmes des services Jeunesse de la police sont finalement peu équipées pour procéder à des interrogatoires, que je qualifierais de musclés, des auteurs.

C'est peut-être un constat. Un service Jeunesse de la police est bien équipé pour soutenir une famille dont l'enfant a été abusé mais est peut-être mal équipé pour procéder aux auditions musclées des auteurs et permettre d'avoir une information précise pour le procureur du Roi.

Quant aux services de police qui traitent des dossiers qui seront transmis au parquet Adultes, je plaide pour une spécialisation des policiers.

Il n'est pas à la portée de chacun d'entendre une personne se plaindre de ce qu'elle a vécu lorsqu'il s'agit d'une agression à caractère sexuel. Cette personne peut prendre du temps pour déposer sa plainte. Lorsque je reçois une audition bien faite, complète, c'est que généralement le policier y a consacré une après-midi. Il faut avoir cette disponibilité pour entendre la victime pendant deux, trois ou quatre heures s'il le faut.

Ce n'est pas à la portée de tout le monde et ce n'est pas une critique que j'adresse au corps de police. C'est simplement un constat. Il faut avoir cette disponibilité et cette envie de soutenir la victime qui veut déposer une plainte, se trouvant sous le coup de l'émotion et qui parfois, bredouille et est imprécise. Il faut une disponibilité et donc un policier spécialisé.

L'ASBL a dans son réseau d'aide, comme on vous l'a dit tout à l'heure, différents policiers travaillant dans différents commissariats qui sont spécialisés. Là, nous sommes sûrs que la victime sera bien accueillie.

Lorsqu'on vous dit qu'un policier ne veut pas prendre une plainte parce qu'il a reçu des injonctions du parquet disant qu'il faut prendre le moins de plaintes possible parce qu'on ne sait rien faire, je n'y crois pas! Nous, comme avocats, nous pouvons à nouveau contacter le procureur du Roi en demandant ce qui se passe. Cette personne a le droit de porter plainte et on ne veut pas prendre la plainte?

J'ai agi en ce sens, personnellement. Une personne s'était plainte auprès d'un service de police et avait été très mal reçue. C'était une agression d'ordre sexuel intra-familiale. Elle dénonçait le grand-père, figure principale de la famille. Donc, elle savait ce qu'elle faisait. C'était extrêmement difficile. Cette personne a été, de son point de vue, mal reçue par la police. J'ai demandé au procureur du Roi qu'elle soit reçue par un autre policier d'un autre commissariat.

Si le procureur du Roi est à l'écoute de ces victimes, il nous dira oui. Donc je demande aussi que du côté du parquet, on ait affaire à des magistrats volontaires. Il ne faut pas leur imposer de travailler dans un service d'enquête qui traite des agressions à caractère sexuel mais ces magistrats doivent être spécialisés afin de percevoir toutes les difficultés qu'éprouvent les

personnes à dénoncer leur agresseur.

Vous avez par ailleurs demandé si l'audition vidéo-filmée devait être rendue obligatoire.

Je voudrais à nouveau qu'on établisse la distinction entre la victime mineure et la victime majeure. N'oublions pas non plus que quantité de plaintes pour des faits commis durant la minorité d'un enfant arrivent lorsque l'enfant est majeur. Que fait-on alors? Doit-on maintenir le principe de l'audition vidéo-filmée? Pour les enfants de moins de 18 ans, cela me paraît évident si la plainte est déposée alors que la victime a moins de 18 ans. Des personnes bien plus spécialisées encore que nous, même si nous avons une certaine expérience, vous expliqueront certainement qu'un enfant ne parle qu'une fois. Quand il a parlé une première fois, ce n'est pas à la police, ce n'est pas à l'audition vidéo-filmée, c'est avec la personne à qui il ose se confier. Ce n'est pas forcément ses parents. On va l'amener une première fois au commissariat de police. Vous savez qu'on ne peut pas retranscrire l'audition d'un enfant; le policier ne peut en faire qu'un résumé. Je dirais que oui, l'audition vidéo-filmée est intéressante parce qu'à ce moment, on a toutes les caractéristiques de la parole de l'enfant, toute sa gestuelle corporelle qui est aussi significative de ce qu'il aura vécu ou pas.

Pour les adultes, audition vidéo-filmée ou pas, honnêtement nous n'en avons pas discuté. Notre réflexion n'est pas terminée. Je ne vais donc pas me prononcer à ce sujet.

Vous vous êtes aussi demandé comment nous étions arrivés à cette définition de l'inceste. Nous sommes partis du vécu des personnes qui ont contacté l'ASBL. Ces personnes ont exprimé chacune des difficultés différentes par rapport au processus de dénonciation, par rapport au processus de reconnaissance des faits dont elles avaient été victimes. Partant de ce qu'elles nous disaient être des difficultés pour dénoncer, nous avons mis en parallèle les textes du Code pénal.

Par exemple, une personne nous a dit avoir voulu dénoncer mais qu'il était trop tard. Nous avons examiné le Code pénal pour voir ce qu'il disait au sujet de la prescription. Une autre nous a dit ne pas avoir assez de preuves; nous avons regardé ce que disait le Code pénal en la matière. Nous avons vraiment essayé de travailler en suivant le parallèle témoignages/Code pénal. Il fallait que nous soyons une équipe pluridisciplinaire pour le faire car les psychologues de l'ASBL seuls n'y parvenaient pas et moi, comme juriste, je ne

pouvais pas y arriver non plus.

Nous avons dès lors pointé ce qui posait problème dans le Code pénal et nous avons cherché comment améliorer et éviter les écueils d'application de ces textes difficiles pour les victimes. Nous l'expliquons dans la note juridique. Tel est notre raisonnement pour aboutir à la définition de l'inceste.

On a parlé des preuves matérielles. N'oublions pas – c'est important – que le viol, ce n'est pas que le viol par la pénétration du sexe. On entend par viol, tout acte de pénétration quel qu'il soit. Pour moi, cela me paraissait si évident que je n'ai pas pensé à le préciser quand je vous ai parlé de l'absence de preuve matérielle.

Mais c'est cela aussi que je veux signaler. Le sperme est évidemment la preuve idéale. Mais, en pratique, on n'a jamais cette preuve.

Il y a ce que l'on appelle "le set agression", technique utilisé par les médecins pour essayer d'identifier rapidement la personne à qui appartient le sperme. Mais ce set doit être utilisé dans les heures qui suivent l'agression.

Mais quand un enfant est agressé à six ans et qu'il décide de dénoncer son agresseur à 20 ans, il n'y a, bien évidemment, pas de preuve matérielle.

Pour toutes les situations dans le cadre desquelles le viol se fait par d'autres moyens que la pénétration du sexe, il n'y a pas non plus de preuve matérielle.

En outre, je ne peux que vous encourager à essayer de comprendre ce qui se passe au niveau des médecins. En effet, nous sommes confrontés à une difficulté pour les jeunes enfants qui ont subi un viol. Certains enfants présentent des lésions corporelles vaginales ou anales. Et quantité de médecins, voire d'experts disent que cela ne prouve rien. Face à cette situation, notre ASBL est bien en difficulté lorsqu'il s'agit de soutenir les papas, les mamans, les copains, les parents, les parrains, les marraines qui ne savent plus quoi penser. L'enfant a déclaré que ... Ce que l'enfant dénonce semble être un acte d'agression sexuelle. Sur le plan physique, des lésions vaginales ou anales sont constatées; cela prouve que ... Il y a le discours et il y a ce que j'appelle la preuve matérielle. Pourtant, la majorité des médecins déclare que cela ne prouve rien. À ce niveau, reste une question que nous ne sommes toujours pas parvenus à résoudre.

On vous a parlé d'accords entre les procureurs du Roi et les avocats; je ne sais pas de quoi on veut parler. En réalité, une plainte est déposée: elle est suivie ou non. Ensuite, elle est classée sans suite ou non. Je vois difficilement des accords possibles. D'accord, la justice n'est pas parfaite, mais au point de dire que des accords existent pour empêcher quelqu'un de dénoncer, pour qu'une plainte soit classée sans suite et qu'on l'oublie, là, j'ai quelques difficultés. Il existe des problèmes dans la gestion des dossiers, mais, à mon avis, pas de cet ordre.

Vous vous êtes interrogés sur la mémoire, sur la mémoire de ces témoins. Vous avez dit une petite phrase qui m'a fait sourire: il ne faut pas qu'on permette qu'on se raconte des histoires. Vous savez, le problème de l'inceste, le problème de l'agression sexuelle provenant d'un auteur ayant autorité, c'est le silence, c'est le tabou. Autour de ces agressions, on ne papote pas, on ne babèle pas. Autour de ces agressions, c'est le silence, le silence absolu jusqu'à ce que la victime décide de parler.

Généralement, elle ne décide pas de parler tous azimuts. Elle choisit un confident; si ce confident lui renvoie l'image de la crédibilité de son discours, alors, elle osera aller plus loin. Et encore plus loin. C'est tout le travail de l'ASBL: c'est d'entendre la victime et, comme le disait Mme Bruyère, parfois c'est long d'instaurer cette relation de confiance avec la victime. Certaines victimes appellent des dizaines de fois de manière anonyme avant d'oser franchir la porte de l'ASBL. D'ailleurs, pour raison de discrétion, l'association porte le nom de SOS I et non SOS Inceste: on ne veut pas que cela se voie de façon trop importante sur la façade.

Non, on ne racontera pas des histoires autour de ce qui s'est passé. Il est vrai que, dans certains dossiers, des personnes disent se souvenir vaguement de quelque chose. Mais quand on ne se souvient pas, on ne se souvient pas. Quand on se souvient, on se souvient et on sait très précisément ce qui s'est passé: Untel m'a dit que, Untel a eu tel problème et je comprends maintenant pourquoi.

Cette mémoire, assez paradoxalement, au contraire d'autres dossiers d'ordre pénal, ne pose pas difficulté. Quand quelqu'un raconte, on le sent: c'est crédible ou ce n'est pas crédible. Les enquêteurs, spécialisés, ont des techniques d'audition pour repérer ce qui est crédible et ce qui ne l'est pas.

Par rapport à la fonction de punir, vous m'avez demandé pourquoi je parle d'objectif individuel et d'objectif collectif. C'est notre fonction de juger au pénal! La meilleure preuve que l'on veut un effet collectif, c'est la cour d'assises. Pourquoi, pour des crimes, allons-nous demander à certains citoyens d'être les membres du jury et de juger? Pourquoi la cour d'assises se trouve-t-elle dans cette plus grande et plus haute salle du palais de justice de Bruxelles? Voilà tout ce que j'appelle l'effet collectif.

On oublie trop vite que les attentats à la pudeur et les viols commis sur enfants sont des crimes. Les lois de la prescription permettent de correctionnaliser le crime, et on le fait systématiquement. Pourquoi? Parce que, pour pouvoir correctionnaliser un crime, il faut constater qu'il n'y a pas eu de récidive dans le chef de l'auteur. Il est très rare de punir deux fois de suite quelqu'un pour inceste. Forcément, il n'y aura pas de récidive! Forcément, la loi permet d'admettre les circonstances atténuantes! Forcément, on correctionnalise toutes les agressions sexuelles dont les enfants sont les victimes.

Donc, ce crime qui devrait être jugé à la cour d'assises, dans cette plus belle salle du palais de justice, se trouve jugé dans les prétoires des tribunaux correctionnels.

La présidente: Je vous remercie. Nous allons passer à d'autres auditions dans un instant.

Évelyne Bruyère: Madame la présidente, je voulais réagir sur une question posée concernant le temps nécessaire pour dénoncer les faits.

Notre ASBL reçoit des victimes adolescentes et adultes. Quand nous avons affaire à des enfants, nous faisons en général appel au service SOS Enfants. Nous avons certainement deux situations nouvelles par semaine. En 2009, nous avons ouvert 24 nouveaux dossiers, dont trois hommes. Nous avons toujours des dossiers en cours, c'est-à-dire que les personnes que nous accompagnons dans leurs difficultés continuent à venir chez nous pour être suivies.

Ces adultes ont des difficultés énormes et ne savent pas comment les résoudre. Ils viennent donc nous demander de l'aide, sans nécessairement avoir une demande précise au départ. Nous décortiquons leurs demandes avec eux. Nous nous rendons compte que ces personnes ont entre 30 et 40 ans; donc si elles veulent dénoncer des faits, ces derniers sont prescrits. Pourquoi? Ces personnes ont d'abord

dû sortir de l'emprise physique de leur famille. On ne parle pas de l'emprise psychologique qui, souvent, continue, même lorsque l'autonomie financière est acquise. Il y a aussi tous les effets traumatiques qui continuent d'encombrer la personne. Tout ceci empêche donc une parole rapide.

Il faut aussi que cette personne puisse prendre un peu de recul, s'engager dans une relation affective, si elle y arrive, qu'elle ait des enfants elle-même pour pouvoir porter un regard sur son passé. Il y a parfois un refoulement et c'est seulement au retour du refoulé que la personne peut dire ce qui s'est passé dans son enfance. Oui, il faut beaucoup de temps aux victimes pour parler et le temps de la prescription nous paraît de ce fait beaucoup trop court: dix ans, ce n'est pas assez.

Je voulais aussi réagir à l'argument du traumatisme encore plus grand pour la victime de voir l'auteur des faits en prison. Il faut savoir que les familles à transactions incestueuses, les familles dysfonctionnelles, depuis des générations très souvent, sont des familles où les places ne sont pas nettes: l'enfant n'a pas sa place d'enfant, la femme n'a pas sa place de femme et le mari parfois est très infantile. C'est un exemple. Les places ne sont pas claires. Il est donc très important que la société puisse réagir lorsqu'un fait est dénoncé, réagir de multiples façons. Punir, parce qu'il y a crime, proposer une thérapie pour l'auteur et pour la victime et aussi protéger l'enfant, quand il s'agit d'un enfant.

Il est aussi très important pour des raisons symboliques et psychologiques que les choses soient mises à leur place parce que dans les familles incestueuses, c'est la confusion qui prévaut. Les victimes ne désirent pas nécessairement voir l'auteur des faits en prison. Ce qu'elles veulent, c'est qu'on les reconnaisse en tant que victime. Ce qu'elles veulent, c'est justement que l'on dénonce les faits, parce qu'il y a une grande culpabilité chez elles, une honte énorme qui les a empêchées de parler jusque là, et qu'on les considère comme des victimes. Symboliquement, pour remettre les choses en place et leur permettre par exemple d'entamer une thérapie, il est important de punir l'auteur.

La **présidente**: Tous les documents et vos propos ont été enregistrés. Je vous demanderai de bien vouloir me communiquer les documents que vous venez de nous présenter, notamment les documents juridiques. Nous les transmettrons à tous les membres.

Je voudrais vous remercier pour votre témoignage et pour vos propositions concrètes basées sur votre expérience. Elles nous permettront d'imaginer des solutions que nous traduirons en recommandations. Je passerai la parole dans un instant aux autres associations qui vont nous entretenir des problèmes dans le milieu médical et dans le milieu du sport.

Suzanne Van Maelderen: Mevrouw de voorzitter, ik wil nog opmerken dat wij nog rapporten over cijfers en dies meer aan het schrijven zijn. Wij zullen ze naar de commissie sturen.

Yves Vanden Auweele: Mevrouw de voorzitter, geachte commissieleden, ten aanzien van seksueel misbruik en ongewenste intimiteiten is er in de sport nog altijd een zeer grote terughoudendheid. Sport wordt geassocieerd met positieve gevoelens, vrijetijdsbesteding en positieve waarden. Men is er als de dood voor om met dit soort aberraties geassocieerd te worden.

In mijn functie van onderzoeker en lesgever heb ik wat onderzoek gedaan en ook acties ondernomen rond dat thema. Het eerste wat ik zou willen melden, is dat ikzelf wat klinische ervaring heb, maar ik ben ook tien jaar voorzitter geweest van de Vlaamse Vereniging voor Sportpsychologie. Ik kreeg ook van mijn collega's heel wat meldingen en informatie over dit thema.

Het eerste belangrijke wat ik hier wil zeggen, is dat er geen meldingen zijn van seksueel misbruik in de sport. Wij krijgen wel hulpvragen over allerlei psychosomatische stoornissen, vooral eetstoornissen, maar ook gedragsstoornissen, angsten en depressies. Als wij dan als psycholoog de oorzaken van deze stoornissen proberen na te gaan, dan stoten wij in bepaalde gevallen op seksueel misbruik.

De aanbrengrers van deze stoornissen zijn soms ouders, trainers, andere collega's en ook het Belgisch Olympisch Comité. Links onderaan op de slide ziet u seksueel getinte initiatie en ontgroeningpraktijken. Daar wil ik ook even de aandacht op vestigen. Ik krijg daarvan ook melding. Ik geef u een voorbeeld van wat men zich daarbij moet voorstellen. 14- tot 16-jarigen die voor de eerste keer gekwalificeerd zijn en naar het buitenland gaan, moeten ontgroend worden op de volgende manier. De jongens moeten het schaamhaar van de meisjes scheren en omgekeerd.

De trainers staan daarbij. Ik laat nog in het midden

welke vernederingen die kinderen daarbij moeten ondergaan. Ik neem nog aan dat de seksuele moraal onder leeftijdsgenoten iets anders is dan in onze jonge tijd, maar dit soort praktijken, met het gedogen of het creëren van omstandigheden door trainers, ligt mijns inziens ook in de sfeer van machtsmisbruik, gezagsmisbruik of misbruik van vertrouwen.

Naar aanleiding van die meldingen en mijn eigen ervaringen heb ik verschillende stappen ondernomen om er zicht op te krijgen op deze problematiek. Eén geval heb ik op mijn krachten genomen, en naar aanleiding daarvan heb ik het systeem uitgetest. Waar kan ik daarmee terecht, buiten mijn eigen opvang van de slachtoffers? Ik ben naar de betrokken federatie gestapt om het aan te kaarten, evenals naar het Olympisch Comité. Ik ben ook te rade gegaan bij het jeugdbeschermingscomité. Waar zou ik terecht kunnen, zeker met betrekking tot de daders en het voorkomen dat dezelfde dader met andere kinderen dezelfde feiten zou plegen?

Welnu, ik heb heel wat begrip ondervonden ten aanzien van de slachtoffers bij die instanties. Het kwam er echter altijd op neer dat er bij de sportinstanties niets bestond. Er is geen enkele structuur waar dat kan worden opgevangen. Er is ook heel wat terughoudendheid ten aanzien van de daders om ook maar enige actie te ondernemen. Wat is de bewijskracht? Is het niet wat overdreven? Zijn die aanrakingen – want daarover ging het – niet trainingsgebonden? Als een trainer per ongeluk de borst van een meisje aanraakt bij het helpen, waar klasseert u dat? Waar gaan wij naartoe?

In ieder geval heb ik ook geprobeerd, zeker in deze casus, om het meisje klacht te laten indienen, maar dat is mij niet gelukt, om diverse redenen. Het besef dat het hier om een misbruik gaat, kwam heel moeilijk. Er was bovendien geen kennis en ook niet direct een vertrouwen in de mogelijke structuren. In de sportsector zijn er trouwens geen structuren; er zijn er trouwens geen. Ook was de jongere bang voor negatieve effecten ten aanzien van de ouders en ten aanzien van de eigen ambities in de sport.

Ik heb ook al de casussen die ik zelf heb behandeld of die ik binnenkreeg van collega's even bekeken.

Kunnen we nu gemeenschappelijke kenmerken ontdekken of een soort profiel opstellen van de daders, en hetzelfde van misbruikte kinderen in de sport?

Welnu, gemeenschappelijk in de gevallen die wij binnenkregen, was het een feit dat er altijd een groot vertrouwen was vanwege de ouders in de trainer.

Er was ook een zeer frequent samenzijn van de trainer met de kinderen. U weet dat, op redelijk hoog niveau, de trainers tot 25 uren per week met die kinderen bezig zijn, en dat jarenlang. Dat schept een groot vertrouwen.

Misbruik gaat heel langzaam. Het gebeurt niet incidenteel. Het is een proces van het winnen van vertrouwen, van voortschrijdende intimiteit. Te lang en leste mondt het uit in grensoverschrijdend seksueel gedrag.

Dikwijls genieten die trainers een groot aanzien in de club of in de federatie. Men durft die mensen op dat vlak niet altijd aan te pakken.

Ook is er meestal een geringe sociale controle en een gebrek aan sanctionerende maatregelen in de clubs en federaties. Men denkt daar gewoon niet over na.

De atleten, de jongeren zelf, hebben meestal grote sportieve ambities doch een laag zelfbeeld. Vandaar dat zij hun vertrouwen geven aan die trainer. Zij zijn in grote mate afhankelijk van de trainer. Ze vertrouwen op die trainer, eigenlijk te veel, en minder op zichzelf. Ik heb het al vermeld en het is ook al verschillende keren gevallen deze namiddag: bij de jongeren stelt men ook gevoelens van schaamte, van schuld omdat men er zelf aanleiding toe zou hebben gegeven, en ook een zeer onduidelijk besef dat het hier echt om zaken gaat die niet door de beugel kunnen.

Ik heb dan ook al een volgende stap ondernomen. Ik heb getracht zicht te krijgen op de omvang van het probleem in de sport. Ik heb twee vragen gesteld. 1. Hoe ontoelaatbaar vindt men een van de 36 opgegeven gedragingen van de trainer? 2. Welk van deze gedragingen heeft men zelf ervaren? Wanneer is een gedrag seksueel misbruik? Dat is een etiket dat wij er soms opplakken. Ik ben hierin uitgegaan van de mening van de jongeren zelf: wat vinden zij grensoverschrijdend gedrag? Ik heb een lijst gemaakt van 36 gedragingen, gaande van gedragingen zoals "vindt u het aanraken van uw borst bij een training acceptabel" tot expliciete avances en het hebben van betrekkingen. Ik vroeg hen dan: "vindt u dat erg en vindt u dat acceptabel, te scoren op een schaal van 1 tot 5. Van acceptabel tot totaal onacceptabel en zeer

ernstig. Dan heb ik een tweede vraag gesteld: hebt u een van die 36 gedragingen reeds voorgehad? Hebt u dat al ervaren? Dat waren mijn twee vragen.

Uiteraard zijn cijfers abstracter. Ik heb daar wat moeite mee gehad om dat ook aan de man te brengen nadien. Cijfers zijn veel minder krachtig dan studies die narratief zijn en die het leed van de slachtoffers beschrijven, maar in ieder geval geven ze dan toch een idee over de omvang van wat er dan gaande is in de sport.

Men kan zich vragen stellen of het onderzoek representatief is. Ik heb wel al onze competitiesport beoefende studenten aan het sportinstituut van de KULeuven bevestigd, dwz een duizendtal jongens en meisjes. Alle studenten zijn bereikbaar per email. Aan hen werd via mail gevraagd deel te nemen aan een bevestiging omtrent trainersgedrag en daartoe een link aan te klikken langs dewelke ze anoniem de vragenlijst konden beantwoorden.

Ongeveer de helft van deze studenten heeft geantwoord. Dat is een zeer hoog percentage want bij elke enquête die men doet heeft men maximaal 10 à 20 % respondenten. Hier hebben er dus heel veel op geantwoord.

Dan de ernst van hun ervaringen. Ik zal straks even wat cijfers geven maar uit de antwoorden die we in detail hebben bestudeerd blijkt zeer duidelijk dat die jongeren een onderscheid kunnen maken tussen accidentele aanrakingen en expliciet grensoverschrijdende aanrakingen. We hebben in deze bijvoorbeeld verschillen bemerkt tussen jongens en meisjes. Neem nu de trainer van 40 jaar die samen met jongeren van 16 jaar een douche neemt. Wel, bij jongens met een mannelijke trainer was dat weinig ernstig en acceptabel aangeduid. Bij meisjes vond men dat een ongewenste intimiteit. Er is dus op grond van de vragen wel degelijk onderscheid tussen jongens en meisjes. Om aan te tonen dat de jongeren toch heel goed konden differentiëren tussen wat ze toelaatbaar en niet toelaatbaar vonden, vermeld ik hier speciaal dat een aantal meisjes – in dit geval toch een twintigtal – meldden dat zij een relatie hadden met de trainer. Men kon dus ook veronderstellen dat er seksueel contact was. Dat vonden ze dan minder erg – waarbij ik toch een vraagtteken plaats – dan expliciet opdringerige seksuele avances.

Nu even de cijfers. Ik zal maar één tabel tonen die echter zeer sprekend is. We hebben de 36 gedragingen kunnen onderbrengen in een viertal

categorieën. Wat betreft de zeer ernstige, totaal ontoelaatbare gedragingen – dat gaat dan over de trainer die aanzet tot seksuele betrekkingen in ruil voor een beloning, of onder bedreiging van een penaliserende, bv. het niet geselecteerd worden – ziet u dat 16 meisjes daarop geantwoord hebben. Zij hadden dus dit soort ervaringen, meisjes met een mannelijke coach. Verder ging het om 6 jongens met een mannelijke coach en 3 meisjes met een vrouwelijke coach.

Waar het gaat om ongewenste intimiteiten – ik heb ik het voorbeeld van het douchen gegeven, zeker voor meisjes; bij de jongens kwam dit niet in die categorie terecht – ziet u dat 16 meisjes met een mannelijke coach, 6 jongens met een mannelijke coach en 3 meisjes met een vrouwelijke coach daarop geantwoord hebben.. Ik had ook gevraagd hoeveel keer, maar dat is een meer gedetailleerde tabel. Heel wat jongeren vermeldden ook dat het heel vaak gebeurt.

U ziet melding van ongewenste intimiteiten bij meer dan de helft van de ondervraagde meisjes. Bij de jongens met een mannelijke coach was dat 41 % met een mannelijke coach en bij de meisjes met een vrouwelijke coach was dat 17 %. U ziet aan de hogere frequenties op de lagere categorieën (grijze zone, acceptabel gedrag) dat men duidelijk een onderscheid maakt tussen de relatieve aanvaardbaarheid van de gedragingen.

Ik heb in een volgende stap het topsportmanagement geconfronteerd met die resultaten met de bedoeling een discussie op gang te brengen en duidelijk te vragen om zeker preventief op te treden maar ook om in een of andere structuur te voorzien voor de opvang van en de behandeling van duidelijke aberraties.

Welnu, ik heb heel wat negatieve reacties gekregen, maar ook heel wat ontwijkende antwoorden en een stilzwijgen bij federaties. Het Olympisch Comité heeft geen negatieve of positieve reacties gegeven. Zij bleken niet direct aangesproken te zijn door dit soort informatie.

Ik heb ook heel wat positieve reacties ondervonden. Ik moet eerlijk gezegd toegeven dat ik ook nadien nog wat acties heb ondernomen bij de Vlaamse Sportfederatie. Er is daarover ook een congres ingericht en die informatie werd destijds opgepikt door minister Anciaux. Ook de vereniging Panathlon heeft zich daarvoor ingezet. Wij hebben nu een vereniging opgericht voor ethiek in de sport. Door deze acties gaat het in het nieuwe Vlaamse decreet voor de jeugdsport niet meer over medisch verantwoord sporten alleen,

maar over medisch en ethisch verantwoord sporten.

Recent heeft het VSF Sensoa geraadpleegd, om ernstig werk te maken van een meldpunt voor seksueel misbruik, maar ook van een meer gestructureerde opvang, met vertrouwenspersonen, van slachtoffers en van een zeer professionele en degelijke benadering van de daders.

Er zijn sportorganisaties die zich verdedigend opstellen en die vinden dat wij de sport ondermijnen door het vermelden van het misbruik. Et zijn ook een aantal sportmensen die zeiden dat het de sportsector zeer ten goede zou komen, mochten zij structuren kunnen hebben om het een en ander op te vangen, omdat men dan naar de publieke opinie en zeker naar de ouders zowel transparantie als verantwoordelijkheidsbesef zou kunnen tonen en zou kunnen zeggen dat men de problemen niet uit de weg gaat. Dan zou men zelf ook de zaak beter in zijn juiste proporties kunnen plaatsen.

Enkele bedenkingen die ik heb gekregen van sportverantwoordelijken. Zijn de cijfers wel correct? Zijn ze dubbelgecheckt? Mijn antwoord hierop: De cijfers zijn gecheckt, ze zijn correct en ook consistent. Hetzelfde onderzoek is immers herhaald bij de KUL studenten het jaar nadien maar ook aan de VUB, omdat het de bedenking was dat de meningen van mensen in de katholieke sector misschien wat stringenter zijn en misschien zij sneller geneigd zouden zijn om iets als grensoverschrijdend gedrag te beschouwen dan mensen die op een andere manier opgevoed zijn, in een andere context. Welnu dat bleek slechts in geringe mate het geval te zijn. Het is zo dat men ten aanzien van de categorie seksueel misbruik in grote mate dezelfde mening heeft en in ieder geval is het zo dat de frequentie van ervaringen in dezelfde orde van grote ligt zowel bij de KUL als de VUB studenten.

Ik kom dan bij de representativiteit. Het is duidelijk zo dat ons onderzoek geen representatief staal is van de Vlaamse sportende jongere. Het gaat om verschillende groepen studenten die (competitie) sport beoefenen of beoefenden. Ons onderzoek is echter herhaald bij onafhankelijke groepen Ik heb ook contact opgenomen met het buitenland en de cijfers in het Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Noorwegen zijn gelijkaardig. 7,3 % meisjes rapporteerden in ons onderzoek grensoverschrijdend trainersgedrag en in het buitenland vond men cijfers variërend tussen 6 % en 11%.

Kunnen de vragen niet verkeerd begrepen zijn? Dat heb ik al beantwoord. Gaat het in de meeste gevallen niet om gedragingen die onbedoeld intiem zijn? Men blijkt heel duidelijk onderscheid te kunnen maken tussen bedoelde en niet-bedoelde intieme aanrakingen.

De vraag werd ook gesteld of er respondenten zijn die een trainer een hak willen zetten. Ik zie niet goed in hoe men een bepaalde trainer een hak kan zetten, dat kan ik aannemen doch ik zie bij ons niet in dat dit hier zou kunnen meegespeeld hebben. Dat men bij een mondelinge melding naam en toenaam geeft van de dader, dat daar de verdenking zou kunnen ontstaan of dat men moet nakijken in welke mate men die persoon een hak wil zetten, ik zie bij ons niet in wat hier zou kunnen spelen.

Tot besluit, het is mij heel duidelijk, zowel aan de hand van mijn gevalstudies als van wat ik van mijn collega's doorkrijg als vanuit dat onderzoek dat er ook op op het vlak van seksueel misbruik een probleem is in de sport. De sportsector zou daaruit beter de juiste conclusies moeten trekken, meer nog dan nu het geval is.

Wij pleiten niet alleen voor een meldpunt – dat is zeker nodig – en een adequate en correcte behandeling van de slachtoffers en de daders, maar ook, meer dan in andere sectoren misschien mogelijk is voor preventieve maatregelen. Er zouden voorschriften moeten komen over de manier waarop trainers zich zouden moeten gedragen in delicate situaties zoals bij het kleden en omkleden, douchen en verplaatsingen naar het buitenland, waar samen wordt geslapen.

Ik doe al een paar jaar onderzoek. Het eerste onderzoek dateert van 2004.

Ik heb het in 2005 en 2006 herhaald. Dan heb ik deze resultaten ruim gepubliceerd en bekend gemaakt. Het was een heel proces om de ernst van de situatie bij de sportfederaties te laten doordringen. Sommigen gingen er op in, anderen niet. Van trainers krijg ik nogal de opmerkingen: "U ondermijnt de sport, u maakt ons verdacht en men gaat veralgemenen naar alle trainers" en "Wij vrezen, als u daar te veel ruchtbaarheid aan geeft, een heksenjacht en dat is wat wij zeker kunnen missen in de sport".

Tot slot vermeld ik de positieve richting die wij uitgaan via de vereniging Panathlon en het ICES, de vereniging voor ethiek in de sport, en de uitvaardiging van het nieuwe decreet over ethiek

in de sport. Vanaf januari moeten sportfederaties daarop antwoorden en een concreet plan voorleggen in welke mate zij in hun federatie zinnens zijn dat decreet te concretiseren.

Ik dank u voor uw aandacht.

La présidente: Je propose que nous écoutions successivement les trois exposés pour, ensuite, poser l'ensemble des questions. Je cède, dès à présent, la parole au professeur Tony Van Loon van de vzw UilenSpiegel.

Tony Van Loon: Mevrouw de voorzitter, geachte dames en heren, ik dank u omdat u ons wilt horen, naar aanleiding van een artikel dat verschenen is in Psyche, dat gaat over misbruik, slachtoffers en opvang en dat ik op eigen initiatief geschreven heb, maar wel in samenspraak met de patiëntenvereniging UilenSpiegel, om te laten zien dat wat vandaag gebeurt rond de commissie-Adriaenssens, en de gevolgen daarvan, een eigen interne logica heeft. Binnen die interne logica kan men een aantal vragen stellen. In dat artikel heb ik geprobeerd die vragen te stellen.

Vanwaar komt mijn belangstelling? Ik denk dat ik de materie die u bezighoudt reeds 20 of 25 jaar geleden ben tegengekomen, in een eerste ervaring als beginnend advocaat, die voor de raadkamer voor een zaak stond te wachten. Toen kwam het verhaal dat de onderzoeksrechter diezelfde dag een vader had opgepikt in een gezin. Het kind was toevertrouwd aan een instelling en de mama was alleen achtergebleven. Ik vond dat verschrikkelijk. Dat gezin is door die ene actie uiteengespat.

Daarop komt onmiddellijk de vraag: kan daar dan niets mee gebeuren? Wel op dat ogenblik hebben de vertrouwenscentra kindermishandeling vorm gekregen. Wanneer men de jaarverslagen erop naleest – wij hebben heel die periode mee opgevolgd – dan blijkt dat vertrouwenscentra inderdaad zeer goed werk leveren. Er zijn alleen, dat werd daarstraks al gezegd, wachttijden. Dat is juist. Dat betekent dat de middelen enigszins krap zitten, maar hun werk is uitermate zinvol, precies omdat de ramp die in dat gezin gebeurd is nu niet meer moet gebeuren. Het vertrouwenscentrum kan de betrokkenen bijeenroepen en bemiddelen, vooral vanuit het perspectief dat het risico voor het kind moet verdwijnen of zo laag mogelijk blijven. Wanneer men zich daar niet aan houdt, dan pas zal justitie optreden.

Er is een schakel tussen enerzijds de justitiële afhandeling van ernstige misdrijven – laat daar geen twijfel over bestaan – en, anderzijds, de

ingreep in de situatie waarin dat misdrijf wordt gepleegd. Dat schakelprogramma lijkt mij zeer adequaat en waardevol.

Eenzelfde schakel heeft men gezien na de Dutrouxaffaire en de Witte Mars. Op dat ogenblik waren er nog wat organisaties en groeperingen die zich beklagden over het feit hoe weinig er gebeuren kon of moest wanneer een kind verdween of slachtoffer werd van ernstige geweldmisdrijven. Opnieuw heeft men een schakel bedacht, Child Focus. Child Focus levert, naar mijn mening en die van het veld, uitermate zinvol werk. Het slaat inderdaad opnieuw een brug tussen justitie en hulpzoekenden, op zoek naar onder meer kindermishandeling.

Dan gebeurt er iets zeer merkwaardigs. Ik stel de vraag en leg ze aan u voor. Ik verzoek u die twee verschillende organisaties te bevragen in uw onderzoek. Ineens ontstaat er een boost rond misbruik in de Kerk. Ik ga kijken naar de jaarverslagen van vertrouwenscentra, maar ik vind daar niets over. In die jaarverslagen wordt over het specifieke misbruik binnen de Kerk niets gemeld. Idem dito voor Child Focus.

Men kan daarbij serieuze vragen stellen, alsof er in de pers geen massale klachten zijn geweest naar aanleiding van de misbruiken, en zeker na de ontdekkingen door zeer hoog geplaatsten in de Kerk. Ik blijf zitten met een vraag. Hoe was dat mogelijk? Naar mijn mening is het serieus fout gelopen toen mijn zeer respectabele collega professor Adriaenssens het idee heeft gehad dat hij kon werken zoals de vertrouwenscentra voor kindermishandeling binnen de Kerk. Na verloop van tijd werd aangetoond dat hij een zeker succes had. Er waren aanvragen en klachten, en er kwamen verhalen binnen.

Dan verschijnt in de pers dat een magistraat verklaart dat hij die job heeft gedaan en dat men hem heeft tegengewerkt. Op dat ogenblik had u – en ik zeker ook – de reflex: waarmee zijn wij nu bezig? Dekken wij nu een criminele organisatie toe? Geven wij haar de gelegenheid de criminele activiteiten van de leden van de organisatie bij zich te houden en niet te brengen waar zij moeten zijn, met name voor justitie?

In het artikel heb ik geprobeerd dat te ontwikkelen. Ik heb gezegd wat de mogelijke maatschappelijke reactie daarop is. Ik heb gewezen op een wetenschappelijk onderzoek, waarin parlementaire commissies onder de loep zijn gehouden, evenals de zin en de betekenis daarvan.

Dat wetenschappelijk onderzoek is positief over parlementaire commissies. Dat heeft zijn positieve functie. Alleen, dat weet u beter dan wie ook, is het een tijdelijke functie. Het kan een tijd duren, maar het is tijdelijk. U zult straks van uw opdracht worden ontheven. Dan is het noodzakelijk om na te denken over het nemen van structurele maatregelen zodat dit niet meer gebeurt.

Bij de VUB was ik belast met de cursus Sociale begeleiding: praktijk en theorie. Daar hebben wij gekeken naar de sociale kaart. Bestaat er niets naast vertrouwenscentra en Child Focus? Inderdaad is dat bitter weinig, zoals de vorige sprekers ook al hebben opgemerkt, tenzij privaatrechterlijke organisaties zoals vzw's die opkomen voor bepaalde slachtoffers en doelgroepen.

Het is mijn visie dat u best zou nadenken in de richting van een structurele verbetering van de problematiek en of men niet opnieuw een schakelprogramma moet installeren, specifiek gericht op seksueel misbruik.

Men kan natuurlijk zeggen: wij hebben de VK's, de vertrouwenscentra, Child Focus, zij moeten dit in hun werking opnemen. Ik ken het antwoord op de vraag niet. Ik weet niet hoe hun ervaring met deze problematiek is. Ik weet niet wat zij daarmee hebben gedaan. Ik kan mij echter niet van de indruk ontdoen dat deze centra en Child Focus nooit klachten met betrekking tot misbruik door priesters en andere gezagsfiguren zouden hebben ontvangen. Zij hebben daar niets mee gedaan.

Als men een schakel bedenkt, zou men een centrum kunnen maken, waar uiteraard geld tegenoverstaat, die deze problematiek opneemt. Het is voor mij een heel grote noodzakelijkheid dat dit instituut, zoals Child Focus maar ook het Centrum voor Gelijkheid van Kansen, naar de rechtbank kan gaan en voor de slachtoffers kan spreken en zich voor hen burgerlijke partij kan stellen.

Er is op gewezen dat de slachtoffers, ik denk dat men dit niet mag onderschatten in de werkelijkheid, soms jarenlang niet kunnen spreken, verstikt zijn in de band die zij met hun gezagsfiguur hebben. Als zij daarover spreken, krijgen zij alle schuld en schaamte over zich en kunnen zij niet meer onder de ogen van hun moeder en vader komen, van degenen die daar niets vanaf wisten, van degenen die verantwoordelijk waren op het ogenblik dat de feiten zijn gebeurd.

Dat zwijgen moet men kunnen respecteren. Via een dergelijk schakelprogramma, via een dergelijke instelling zou men echter inderdaad het slachtoffer de mogelijkheid kunnen geven om zijn gelijk, zijn waarde te hervinden.

Dat was eigenlijk het opzet van mijn artikel, de reden waarom ik het heb geschreven. Dat was de doelstelling. Waar vindt men zo'n schakel? Wij moeten hoe dan ook leren participatief en communicatief te werken. Ik ben in de jaren 2000 lid geweest van de commissie voor voorwaardelijke invrijheidstelling, de huidige strafuitvoeringsrechtbank. Wat hebben wij daar gezien? De mogelijkheid om daders en slachtoffers bij elkaar te zetten. Dat werkt. Ik heb daadwerkelijk daders van seksueel misbruik gezien die in de gevangenis werden gehoord door de commissie en die tegenover de slachtoffers zaten. Daar treedt men in overleg, daar bespreekt men wat vandaag mogelijk is voor de toekomst. Die man zal niet tot het einde van zijn leven in de gevangenis zitten, hij zal op een bepaald ogenblik sowieso vrijkomen, liefst onder toezicht. Als men wacht tot de straftijd om is en er is niets, dan komt die zomaar vrij. Daarop hebben de slachtoffers gezegd dat wij hen dat moesten laten weten, terecht zou ik zeggen. Dit is een mechanisme dat werkt. Het is een goed voorbeeld van excellente praktijk om daders en slachtoffers bijeen te brengen. Dat is natuurlijk in de fase van de strafuitvoering, nadat de dader veroordeeld is.

In de aanzet, bij de klacht en het justitieel onderzoek, zit men uiteraard met een enorm probleem van waarheidsvinding. Het is vandaag al de hele dag bevestigd, ik steun in eerste instantie de idee om in het Strafwetboek een artikel toe te voegen waarin men incest als dusdanig gaat definiëren. Ik steun zeker ook het voorzien van een verzwarende omstandigheid wanneer blijkt dat mensen in een gezagsrelatie gedragsoverschrijdend te werk gaan of met andere woorden misdrijven plegen. De vzw UilenSpiegel heeft vooral wat ervaringen met deze therapeuten, psychiaters en dokters, die dat grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond, niet alleen met kinderen maar ook met volwassenen. Er is voldoende rechtspraak om na te gaan dat deze therapeuten-dokters inderdaad ook strafbaar gesteld zijn.

Dat is vooral omdat de Orde van geneesheren dat ook opvolgt en deontologisch daar ook zware gevolgen aan koppelt. Is dat goed geregeld? Naar mijn gevoel wel. Het is alleen dringend nodig dat de titel van therapeut en de problematiek van erkenning van de therapie uiteindelijk vorm krijgen

en er een wet komt. In het kader van de Hoge Raad voor de Geneeskunde is men daarover nog altijd aan het discussiëren.

Het tweede wat men vraagt, houdt verband met het feit dat men inzake de specifieke strafbaarheidstelling in verzwarende omstandigheid uit ervaring leert. Vandaag is een goed voorbeeld geweest dat ervaringsdeskundigen een heel eigen inbreng hebben in een problematiek. Je leert het van binnenuit. Ook in het onderzoek van de sport heeft men dat vastgesteld. Men leert van binnenuit. Men leert vanuit de verhalen zelf en dat geeft veel scherpte. Misschien is dat een heel rare kronkel in mijn hoofd, maar het onderwijs van juristen zou veel meer casusgericht moeten zijn. Ik denk dat uw commissie een aanbeveling kan doen in de richting van onderwijs en methodiek van onderwijs. Om echt te weten wat er gaande is, moet je veel meer aan casusgericht onderzoek doen.

Een laatste woord wat ik eigenlijk zou willen zeggen, verwijst naar een project dat gerealiseerd is in 2000 en dat noemt "Op weg naar een communicatieve en participatieve justitie". Het vraagt inderdaad nogal wat oefening van magistraten om zich te specialiseren in deze materie. Het probleem is daar de weekends. Als je de pech hebt om in het weekend klacht neer te leggen met betrekking tot deze materie en je komt bij iemand die de permanentie waarneemt en die als substituut gespecialiseerd is in fiscaal recht, dan heb je pech. Dat kan zeer verregaande gevolgen hebben. Dat je daar meer aandacht besteedt aan de specialisatie binnen de parketten lijkt mij ook enorm belangrijk.

Internationaal, wij hebben al 15 jaar een Collaborating Centre in het kader van het ministerie van Volksgezondheid. Dit noemt afgekort BICRA, collaborating centre on health and psychosocial factors. Dit is een tweetalig centrum waar wij onderzoek hebben gedaan. Dit werd een aantal jaren geleden gepubliceerd via het WHO World Report on Health and Violence.

Op internationaal vlak erkent de Wereldgezondheidsorganisatie *collaborating centra* om land per land, en niet Gewest per Gewest – een probleem in België – onderzoek te doen en de stand van zaken op wetenschappelijk vlak te onderzoeken. Men kan Vlaanderen, Brussel en Wallonië niet erkennen voor de WHO. Men erkent België. We zitten in een impasse. We wachten op een nieuwe regering om verdere erkenning en middelen te krijgen om dat werk

verder te zetten, namelijk op internationaal vlak en gericht binnen in België – Franstalig en Nederlandstalig – te kijken naar de stand van zaken van bepaalde problemen zoals gezondheid en geweld. We hebben er ook een gedaan rond de Helsinki-normen. Helsinki heeft vragen gesteld naar de werking van de psychiatrie op lange termijn. We hebben ook onderzoek gedaan naar pesten op het werk. Ik weet zeker dat minister Onkelinx gebruik maakt van het werk dat wij voor haar departement hebben gedaan.

La présidente: Je vous remercie. Ce que vous venez de dire est important. Vous répondrez dans un instant à toutes les questions. Je vais d'abord céder la parole à Mme Marianne Mertens. Je pense qu'elle va nous parler du milieu médical.

Marianne Mertens: Mevrouw de voorzitter, ik ben voorzitter van de Medical Women's Association. Vorig jaar verzocht de Nationale Vrouwenraad ons het probleem van seksueel misbruik door zorgverleners in kaart te brengen naar aanleiding van een aantal veroordelingen van psychiaters die duidelijk misbruik hadden gemaakt van hun relatie tot hun patiënt.

Wij wilden dat bekijken vanuit sociologisch, psychologisch, strafrechtelijk en deontologisch standpunt. Wij hebben een symposium georganiseerd met sprekers vanuit de verschillende velden. U kunt daarvan een verslag vinden. Ik zal hier niet alle details van dat symposium naar voren brengen, maar wel de belangrijke punten.

Hoe ervaren de slachtoffers dit grensoverschrijdend gedrag? Wat verwachten zij wanneer ze klacht indienen? Uit gesprekken met een aantal slachtoffers is duidelijk gebleken dat niet alle slachtoffers wensen dat er een opvolging van hun klacht komt, maar dat zij wel gehoord willen worden. Andere slachtoffers wensen behandeld en geholpen te worden, terwijl anderen wensen dat de dader wordt gestraft.

Een tweede invalshoek was de psychologische. Hoe komen slachtoffer en dader ertoe in een grensoverschrijdend gedrag betrokken te worden? Wij menen dat er een heel grote taak is weggelegd voor artsen en andere hulpverleners zoals verpleegkundigen, psychologen en paramedici.

De kinesisten hebben ter zake al deontologische regels opgesteld, omdat zij uiteraard een groot fysisch contact hebben met de patiënt en de drempel lager kan liggen.

Hoe komt men tot grensoverschrijdend gedrag? Ik meen dat dit probleem bespreekbaar moet worden gemaakt in de opleiding van hulpverleners.

Hoe staat het strafrecht tegenover dit probleem? Wij menen toch dat er lacunes zijn. Ook professor strafrecht Liesbet Stevens vindt dat er lacunes zijn in de veroordeling van daders van deze seksuele misbruiken.

De Medical Women's Association vindt dat seksueel grensoverschrijdend gedrag ethisch onverantwoord gedrag is en dat dit totaal ontoelaatbaar is in een relatie arts-patiënt.

Als vierde punt bekeken wij de deontologische inschrijving in de code van de Orde. Wij menen dat er ook daar een aantal lacunes is. De Orde is goed geplaatst om ons gegevens inzake de klachten door te spelen, maar helaas konden wij die cijfers niet bekomen.

Wij zijn tot een aantal conclusies gekomen. Er is nood aan een meldpunt voor grensoverschrijdend gedrag inzake seksueel misbruik van patiënten. Wij menen dat dit misschien best wel een federale dienst voor patiëntenrechten is. Wij menen ook dat er dan wel een registratie van de klacht moet zijn, om tot cijfergegevens te komen. Nederland en Canada hebben cijfergegevens. In de Verenigde Staten zijn er partiële cijfergegevens, maar in België zijn er helaas geen cijfergegevens, aangezien er niet voldoende geregistreerd wordt. Uiteraard moet er ook voldoende transparantie zijn. Er moet ook gegevensuitwisseling zijn met de gegevens van de Orde.

Wij menen ook dat er protocollen en vaste procedures opgesteld moeten worden, nadat er klachten gemeld worden, om tot een goede opvolging en/of behandeling van de patiënt en ook tot een opvolging van de dader te komen. Aangezien het recidivepercentage zeer hoog is, moeten wij ook zien in welke mate de daders opgevolgd moeten worden. Als zij terug naar hun praktijk gaan, moet men bekijken welke maatregelen er moeten worden ingevoerd. In Canada zijn er bijvoorbeeld guidelines. Zo moet er steeds een derde of een chaperon van de patiënt aanwezig zijn, indien die mensen teruggaan naar hun praktijk en opnieuw in contact komen met patiënten.

Ten slotte willen wij als medische hulpverleners, als vrouwelijke hulpverleners, ook aandacht hebben voor de schaamte van de slachtoffers en hun een lage drempel aanbieden om deze

misbruiken te signaleren.

La présidente: Je propose aux membres de poser leurs questions aux trois intervenants, en spécifiant à qui elles sont adressées.

Renaat Landuyt: Mevrouw de voorzitter, ik zal de omgekeerde volgorde volgen voor mijn vragen aan de sprekers. Ik heb een vraag voor mevrouw Mertens van de Medical Women's Association of Belgium. Heb ik goed begrepen dat de Orde van Geneesheren hierover geen cijfers heeft?

Marianne Mertens: Wij hebben de cijfergegevens opgevraagd en wij hebben ze helaas niet mogen hebben. Er zijn cijfergegevens tot 1997, maar daarna is er blijkbaar geen cijfermateriaal meer bijgehouden.

Renaat Landuyt: Dan dank ik u voor de suggestie de vraag zelf te stellen. Wij zullen wel zien wat zij ons zullen antwoorden. Het lijkt mij interessant of schrikwekkend indien men die cijfers niet zou bijhouden.

Mijnheer Van Loon, het artikel waarvoor u reclame hebt gemaakt, zullen wij zeker even lezen, temeer daar het nut van onderzoekscommissies wordt onderstreept. Wie zijn wij om zo'n artikel tegen te spreken? Ook de vorige sprekers hebben ons gewezen op bepaalde moeilijkheden met vertrouwenscentra, wat ik niet direct begrijp. Wij moeten dat onderzoeken. Ik heb het pleidooi voor de schakelprogramma's goed begrepen.

Professor Vanden Auweele, ik dank u voor het openen van het inzicht. Ik geef toe dat ik een beetje geschrokken ben van het resultaat van de studie die wij vooraf hebben kunnen inzien. Ik heb begrepen dat het gaat om ongeveer 10%, blijkbaar een internationaal fenomeen. Ik denk dat dit een nieuw terrein is dat wij echt hebben onderschat. Wij moeten het zeker vergelijken met andere terreinen.

Ik heb nog drie specifieke bijkomende vragen. Ten eerste, u spreekt van een onderzoek in 2004, 2005 en 2006, en van contacten met sportfederaties met onderzoeksresultaten in de hand. Ziet u, voor zover mogelijk, in die drie jaar een evolutie of een tendens? Zijn er sportfederaties die al wel maatregelen hebben genomen ingevolge de resultaten waarmee zij werden geconfronteerd?

Ten tweede, hebt u in de loop van uw studie ook kennis gekregen van niet-gewenste klachten, gevallen waarbij een slachtoffer heeft geprobeerd

klacht in te dienen, waar dan ook?

Ik bedoel hiermee gevallen waar men met al dan niet positieve of negatieve reacties werd geconfronteerd na het uiten van een klacht?

Een derde vraag is wat wetenschappelijk. Hebt u een verklaring bij de hand voor het feit dat het fenomeen in dergelijke mate ook in de sport voorkomt? 10 % is voor mij een tamelijk hoge factor. Hebt u daar op het eerste gezicht een specifieke verklaring voor?

Daphné Dumery: Mevrouw de voorzitter, ik zou op mijn beurt de sprekers willen bedanken voor de heel heldere en bondige toelichting van de problematiek. Voor mevrouw heb ik wel de vraag of zij weet heeft van de meldingsbereidheid van de slachtoffers bij het gerecht. Hebben zij dat gedaan? Zo niet, wat was de doorslaggevende reden om dat niet te doen?

Hebt u een verschil kunnen opmerken tussen specialisten en huisartsen? Ik meen dat huisartsen meer een vertrouwensband hebben met de patiënt. Hebt u daar een verschil in gezien met specialisten?

Wat de Orde van Geneesheren betreft, vind ik het zeer schrijnend dat zij geen cijfers willen geven. We kunnen die inderdaad opvragen maar hebt u kennis van zaken die voor de orde verschenen zijn? Welke disciplinaire sancties werden er toen genomen? Als ik hoor dat er een hoog recidivegevaar is, meen ik daaruit te kunnen afleiden dat de sanctie van het ontheffen van het beroep niet zo vaak opgelegd wordt en dat men gewoon die arts arts laat. Hebt u kennis van dergelijke zaken en kunt u er wat meer toelichting over geven?

Ik heb ook een hele reeks vragen voor professor Vanden Auweele. Collega Landuyt had het al over de federaties. U hebt gesproken over struisvogelpolitiek. Hebt u weet van interne disciplinaire sancties? Welke waren dat? Hoe worden trainers aangepakt waarvan men weet dat ze seksueel misbruik hebben gepleegd? Uw studie is bekend geworden en heeft de pers gehaald. Hebt u daarna een gedragsverandering gezien binnen de federaties? U hebt zelf melding gemaakt van één geval, zowel bij de federatie als bij het jeugdbeschermingscomité. Ik ben zeer verbaasd en heel verheugd dat u dat hebt gedaan. De vorige sprekers, vooral de sprekers die wij maandag gehoord hebben, hadden het immers vaak over beroepsgeheim of biechtgeheim. Hebt u daarbij het gevoel gehad dat u een grens

overschreed omdat u vertrouwelijke informatie had gekregen maar dan toch die stap hebt gezet? Hoe hebt u dat ervaren? Hoe hebt u dat ervaren bij het jeugdbeschermingscomité? Zij moeten immers uiteindelijk iets met die gegevens doen.

Een volgende vraag, in uw studie hebt u vooral de studenten die aan topsport deden, ondervraagd. Kunnen uw gegevens naar de minderjarige hobbysporter worden geëxtrapoleerd? Zo ja, waarom en zo nee, waarom niet?

Ik heb niets gehoord over de aangiftebereidheid van de slachtoffers. Hebt u dat onderzocht? Zo ja, waarom hebben zij geen klacht ingediend? Wat houdt hen tegen? Een pastorale relatie raakt aan onze persoonlijke levenssfeer, gelovig zijn of niet gelovig zijn. In de sportwereld vind ik het echter vreemd dat de sporter niet bereid is om de ouders in te lichten of naar het gerecht te stappen. Wat zijn uw bevindingen daarover?

Tot slot, u verwijst naar twee studies in Nederland en Groot-Brittannië. U hebt daar niet veel uitleg over gegeven, maar hoe pakt men dat daar aan?

Stefaan Van Hecke: Mevrouw de voorzitter, dat was een zeer interessante bijdrage die wij hebben gehoord. Ik sluit mij aan bij wat de heer Landuyt heeft gezegd. De studie van professor Vanden Auweele over de sport was heel opmerkelijk. Wij hebben de studie op voorhand ontvangen. Er stond vandaag ook een artikel in de krant. Ik denk dat het nog grotendeels in de taboesfeer zit. Ik denk dat de meerwaarde van de studie, nu er ook voor het eerst aandacht voor is, is dat er iets zal kunnen bewegen. Dat is al positief.

Dan ga ik over tot mijn concrete vragen.

Ten eerste, hebt u, professor, in het onderzoek dat in 2004 met de 400 personen is gebeurd, ook een zicht op de leeftijd waarop de feiten zich hebben voorgedaan? Bij het kerkelijk misbruik zagen wij dat de slachtoffers vrij jong waren, 7, 8 jaar tot 12, 13, 14 jaar en dan stopte dat meestal. Ziet u daar een gelijkaardig patroon of gebeuren de feiten hier eerder op een ander leeftijd? Hebt u dat ook onderzocht?

Ten tweede, hebt u ook informatie over het profiel van de daders? Is dat de gewone, getrouwde, brave huisman die af en toe wel iets doet of gaat het over alleenstaanden, zonderlingen, om maar iets te zeggen? Hebt u een zicht op het profiel van die daders? Het is misschien een rare vraag, maar het interesseert mij wel om dat na te gaan, want misschien zit er wel iemand naast u. Het kan iedereen zijn. Er zit niemand naast mij, vandaar

dat ik dat zeg.

Ten tweede, een vraag wat de medische sector betreft. Ik zie ook het gebrek aan transparantie bij de ordes. Ik denk dat we daar zeker verder op moeten werken. Maar in het dossier dat u heeft gegeven, was er ook een dossiertje van de Vrouwenraad waarin zij melding maakt van de provinciale geneeskundige commissie die bevoegd is om erkenningen in te trekken van mensen actief in de medische sfeer. Het zou, denk ik, wel kunnen dat wanneer een Orde van Geneesheren een bepaalde tuchtsanctie of maatregel oplegt, dit wordt doorgegeven aan de provinciale geneeskundige commissie voor verder gevolg.

Een concrete vraag is dan: hebben jullie ook geïnformeerd bij de provinciale geneeskundige commissies? Dat is een overheidsorgaan. Ik denk wel dat die wel bereid zullen zijn om informatie te geven. Hebt u daar ook geïnformeerd naar eventuele maatregelen die zij hebben genomen naar aanleiding van klachten of beslissingen in het kader van seksueel misbruik in de therapeutische sfeer?

Valérie Déom: Madame la présidente, je ne poserai que deux questions, pour ne pas répéter ce qui a déjà été dit par mes collègues. La première question s'adresse au professeur Vanden Auweele. La Hollande a apparemment pris le problème à bras-le-corps et a mis en place un système qui semble faire référence, notamment via un site qui donne pas mal d'informations et un point de contact ouvert 24 heures sur 24, 7 jours sur 7. Pourriez-vous nous en dire un peu plus sur cette expérience hollandaise? Est-elle transposable chez nous? D'autres expériences ont-elles été menées dans d'autres pays pour répondre au phénomène d'abus sexuels dans le cadre du sport?

Ma deuxième question s'adresse au professeur Tony Van Loon. Si j'ai bien compris la problématique que vous soulevez, les centres de confiance pour maltraitance d'enfants et les associations ou institutions telles que Child Focus sont généralistes et, pour cette raison, les victimes d'abus sexuels sont peu enclines à se tourner spontanément vers ces centres. Lorsque l'on a créé et fait la publicité de la Commission Adriaenssens, les victimes se sont tournées vers elle car elle traitait spécialement des abus sexuels. Votre idée est donc de créer des centres d'accueil spécifiques avec un intitulé et spécifiquement pour traiter et accueillir les victimes d'abus sexuels plutôt que des centres

généralistes.

Siegfried Bracke: Mevrouw de voorzitter, ik wil de drie sprekers bedanken voor hun heldere uiteenzetting, ook al omdat zij hebben bewezen dat zij in een korte tijd toch veel kunnen zeggen.

Ik zal mij beperken tot professor Van Loon. Professor, ik heb uw artikel wel op voorhand kunnen lezen. Naast dat artikel hebt u trouwens nog een aantal aanbevelingen of ideeën voor onze commissie gelanceerd. Wanneer ik uw artikel lees, dan springt daar – u zult mij corrigeren als ik mij vergis – de boodschap uit dat men in dit soort, per definitie zeer delicate, dossiers voorzichtig moet zijn met de stap naar de justitie. Ik heb er een stukje uit overgeschreven: "Er is eensgezindheid bij veldwerkers dat bemiddeling, alternatieve afhandeling en conflictmanagement een meerwaarde bieden ten aanzien van justitiële afhandeling." Dat is een behoorlijk zware zin.

Ik kan het niet laten u te wijzen op zaken die verwarring kunnen zaaien. U zegt bijvoorbeeld dat men in jaarverslagen van Child Focus niets over misbruik in zogenaamde pastorale relaties vindt en dat dit toch wel heel vreemd is. U zegt dan ook nog: "Waar hadden die horen te zitten? Bij de justitie." Dat is, op het eerste gezicht althans, een dubbelzinnigheid, of laten we het op een paradox houden, die u nadien kunt toelichten. Ik zou dus willen weten of u dat wat verder kunt toelichten.

Ik kan, op basis van uw deskundigheid, daarin meegaan, maar de vraag is natuurlijk hoe men moet bepalen wanneer men wel naar justitie moet gaan. Hoe erg moet het zijn en wie bepaalt dat? Ik vond die vraag het stellen waard. Ik zal met grote belangstelling naar uw antwoord luisteren.

Marie-Christine Marghem: Monsieur Van Loon, vous avez parlé de structuration de l'organisation de l'aide. Cela interpelle tout le monde car nous voudrions savoir exactement ce que vous attendez.

J'ai lu un rapport qui a été fait au parlement après une journée consacrée à ce que demandent les victimes, qui sont reconnues comme telles, à la société et à la Justice.

Comme l'ont dit à cette occasion les différents intervenants, la reconnaissance, c'est souvent, mais pas systématiquement, le fait que la parole des victimes soit reconnue comme authentique et vraie, notamment dans le cadre d'une médiation entre l'abuseur et l'abusé – situation rare car il s'agit d'un exercice de haute voltige et assez

complexe – et par la Justice.

Pour ce qui concerne l'aide, l'idée développée lors des travaux de ce colloque consistait à dire que l'aide n'est ni visible, ni structurée. Notre société ne montre pas suffisamment ou pas de façon suffisamment organisée que l'aide existe et qu'elle est là pour être utilisée.

En matière d'abus sexuels dans le cadre de l'Église, nous constatons avec vous – et nous en sommes très étonnés, en tout cas, cela m'interpelle profondément – que les victimes ne se sont pas adressées ou très peu à la Justice, mais qu'elles se sont adressées à une sorte de centre de confiance mis au point au sein de l'Église par M. Adriaenssens. Pensez-vous que, dans la société, pour tous les abus – que ces derniers interviennent dans le cadre de l'Église, du monde sportif, du monde médical, etc. –, il faudrait structurer l'aide, la rendre visible? Si oui, comment? Qu'envisagez-vous? Apparemment, les centres de confiance et Child Focus seraient insuffisamment structurés et visibles. Pouvez-vous nous décrire précisément vos attentes en la matière?

Sabien Lahaye-Battheu: Mijnheer de voorzitter, ik bedank op mijn beurt de sprekers voor hun bijdrage. Ik heb nog één vraag aan professor Vanden Auweele.

Professor, u hebt interessant cijfermateriaal gebracht en toegelicht. Zoals u zelf in uw besluit schrijft, is het de bedoeling om op basis van die gegevens conclusies te trekken en zaken te verbeteren.

Wat wij kunnen doen, is zaken verbeteren waarvoor wij bevoegd zijn, op federaal niveau. Ik lees in uw besluit twee aanbevelingen.

In de eerste plaats zegt u dat er iets zou moeten veranderen op het vlak van de meldpunten. Collega Déom heeft er ook al naar verwezen. Vandaag bestaan er al meldpunten, maar die werken blijkbaar niet voldoende. U zegt dat er iets moet veranderen. Kunt u dat toelichten? Welk meldpunt bedoelt u?

In uw tweede aanbeveling pleit u voor een degelijke behandeling van de klachten, zowel ten aanzien van de slachtoffers als van de aangeklaagden. Wat bedoelt u daar juist mee? Bedoelt u dat de klachten vandaag niet degelijk behandeld worden? Kunt u daar nog dieper op ingaan?

Le président: Professeur Vanden Auweele, lorsque vous avez interrogé, vous avez envoyé des mails aux étudiants de la KUL et de la VUB. Vous avez posé une série de questions et spontanément certains ont répondu. Ils étaient libres de le faire ou pas.

Les chiffres ont, je crois, impressionné l'ensemble des membres. Ne pensez-vous pas que ce sont surtout les gens qui avaient eu des problèmes qui ont répondu?

Ceux qui n'avaient jamais ressenti cela pouvaient se dire que les questions posées étaient tout à fait déplacées.

Ce chiffre impressionnant n'est-il pas biaisé par le fait que les personnes non concernées se disent qu'elles ne répondront pas à ces questions?

On connaît les sondages. Nous savons très bien que les personnes qui y répondent sont les personnes qui se sentent particulièrement intéressées par les questions. Il est vrai que vos chiffres sont confirmés par ailleurs par des chiffres internationaux si je vous ai bien entendu au niveau de la Hollande ou d'autres pays.

Au niveau de la méthodologie, n'y a-t-il pas un biais par rapport au pourcentage? Même s'il est minime, nous devons y travailler. Nous n'allons pas minimiser le pourcentage. Une victime est une victime de trop, surtout dans le domaine sportif.

C'est un questionnaire, parce que 10 % cela me paraît vraiment très élevé!

Par ailleurs, votre première catégorie était relative aux personnes qui avaient eu l'expérience d'une relation. Mais avaient-elles le sentiment que l'entraîneur voulait cette relation ou leur avait-elle été imposée, auquel cas, elles auraient subi cette relation?

En d'autres termes, dans la première catégorie, y a-t-il eu des relations sexuelles ou la personne prêtait-elle à l'entraîneur le sentiment de vouloir des relations sexuelles? Je ne vous ai pas compris sur cette question.

Il y a eu votre étude, mais on m'a également parlé de l'enquête d'un envoyé spécial en France dans le milieu sportif. Celle-ci serait assez percutante, en raison, une fois de plus, de cette relation de confiance et d'autorité par rapport à l'entraîneur. En même temps, les parents jouent un rôle fort en la matière.

En effet, ceux-ci ont fait confiance à un entraîneur qui a amené leur enfant au stade où il est. Y a-t-il une différence entre l'amateur (l'enfant est conduit le mercredi après-midi dans tel ou tel club sportif, mais sans avoir l'ambition de le voir devenir un jour champion olympique) et celui dans lequel les parents placent une aspiration professionnelle, en disant "tu dois réussir et devenir un champion"? Avez-vous noté des différences au sein des clubs pour amateurs et au sein de ceux délivrant un entraînement dans un but professionnel?

Yves Vanden Auweele: Mevrouw de voorzitter, er zijn heel wat vragen. Sommige overlappen elkaar. Ik hoop dat ik ze allemaal behandel. Ik begin met uw vragen. De vragenlijst had niet als titel "Seksueel misbruik". De vragenlijst ging over gedragingen van trainers. Er waren onschuldige bij – u kunt ze lezen – en er waren erbij die zeer indringend waren. Er werd gevraagd welk soort gedragingen van die 36 men ooit had voorgehad. Zij werden dus veel neutraler gesteld en ik veronderstel dat niet alleen personen met ervaringen van seksueel misbruik en ongewenste intimiteiten erop hebben geantwoord.

U hebt echter gelijk dat het zou kunnen dat dat soort personen bij voorkeur heeft geantwoord. Ik ontken dat niet, maar zoals u zelf terecht hebt opgemerkt, blijft het absolute cijfer van 16 meisjes wel staan. De percentages kunt u dan wat naar beneden halen, maar uit de absolute cijfers blijkt toch dat er grensoverschrijdend gedrag is bij een niet onbelangrijk aantal personen.

Ik kom tot uw tweede vraag. Daarin hebt u ook gelijk. Ik ben daarin zeer voorzichtig. De vraag was: hebt u dat gedrag, die seksuele avances, meegemaakt, en niet: heeft dat zich werkelijk voorgedaan. Of nog: hebt u de ervaring gehad dat de trainer u expliciete voorstellen deed seksueel contact te hebben.

Ik kom tot de vraag of er een verschil is tussen amateursport en topsport. De vraag werd gesteld aan competitieporters, met name zij die ooit competitieporters hebben gedaan, niet zij die vrijblijvend hebben gesport. Daarmee antwoord ik misschien ook op een andere vraag. Ik heb weinig verschil tussen sporttakken gevonden. Ik denk dat het erop aankomt dat het om een machtsrelatie en een vertrouwensrelatie gaat. En dit gaat op voor alle sporten.

Dat is misschien in aanvulling op wat in andere gezagsrelaties gebeurt. In de sport gebeurt het niet als een shock. Er is een heel proces. Het duurt maanden en dikwijls jaren vooraleer het tot

dit soort gedrag komt. Een van de risicofactoren is dat de gelegenheid zich voordoet. Sport is fysiek en er zijn delicate situaties zoals douchen, maar er is ook zeer veelvuldig contact, soms tot 25 uur per week. Dat bestaat niet bij amateurs. Vandaar ook dat mijn collega's in het buitenland vermelden dat het ook gebeurt bij jongeren, beloftes, en niet alleen bij topsporters, beloftes die op jonge leeftijd al heel wat aan het trainen zijn. Daar zijn de gelegenheid en de aanleiding reeds aanwezig en is ook het contact met de trainer zeer intens.

De vraag was of er reacties zijn van de federaties, wat de reacties zijn en of er een evolutie is. Ik kan wel degelijk ja zeggen. In het begin was er afwijzing en waren er verdedigende reacties en naarmate wij daarop meer ingegaan zijn is dit veranderd. Vooral de Vlaamse Sportfederatie, die de koepelorganisatie is van alle federaties, gaat er serieus op in. Het heeft lang geduurd. Wij hebben twee of drie jaren geleden de conferentie Sport op Jongerenmaat gehad, ingericht door minister Anciaux nog destijds, met BLOSO, met de Vlaamse Sportfederatie. Vooral de Vlaamse Sportfederatie gaat daarop door. Ook de Adviesraad voor de Sport is er ernstig werk van aan het maken. Ik mis in heel het verhaal een beetje het Olympisch Comité.

Er was ook een vraag over Nederland. In Nederland is het het Nederlands Olympisch Comité dat zich de zaak ter harte heeft genomen. Er is daar een serieuze uitbouw van vertrouwenspersonen, een meldpunt en ook van preventieve acties. Ik heb er eentje bij, Seksuele Intimidatie in de Sport, Beleid Voeren bij een Sportvereniging, uitgegeven door NOC/NSF. Zij hebben niet alleen brochures naar het management toe, maar ook naar trainers, naar sporters met suggesties hoe ze zich het best gedragen in delicate situaties. Ik kan het hier laten als het u interesseert. We hebben dus voorbeelden. Uiteraard moet even worden nagegaan of ze bij ons transponeerbaar zijn. Dat moet worden bekeken.

Inzake de kwestie van het meldpunt heb ik ooit, tijdens een paneldiscussie ter gelegenheid van een congres dat twee jaar na elkaar tijdens de sport- en jongerenmaand heeft plaatsgevonden, een discussie gehad met de toenmalige Kinderrechtencommissaris, Anke Vandekerckhove, en ook met medewerkers van Bloso. Zij waren ervan overtuigd dat een meldpunt niks voor hen was, omdat de sportsector geen expertise ter zake had. Een en ander moest volgens hen door de bestaande organismen worden opgenomen.

Uit informatie blijkt echter dat de bedoelde organismen geen gevallen uit de sport krijgen. De drempel is duidelijk te hoog. De specificiteit van de sport is misschien dermate dat kinderen of jongeren zich niet bij de bestaande dienstverlening melden.

Ik kom nog even terug op een andere oorzaak van een gebrek aan meldingen, die erin ligt dat de jongeren in kwestie maar heel moeilijk tot het besef komen dat zij zijn misbruikt. Misbruik is een langzaam proces van groeiende intimiteit en vertrouwelijkheid. De vraag is dan ook wanneer het gedrag grensoverschrijdend is. Voornoemde grens is niet altijd even duidelijk. Indien het besef er niet is, zal het slachtoffer ook geen klacht indienen. Zeker indien er geen gekende structuren zijn, noch vertrouwenspersoon waarbij zij terecht kunnen, weten zij niet waarheen. Om een klacht neer te leggen, is bovendien moed nodig.

Ik pleit dus voor een meldpunt in de sport, teneinde de drempel te verlagen en de specificiteit van de sport meer in het oog te kunnen houden.

De leeftijd van de daders ken ik niet. Wij hebben niet naar de leeftijd van de daders gevraagd. Een vragenlijst mag niet te lang worden gemaakt. Tijdens een interview kan heel wat worden bevestigd. Een vragenlijst moet echter tot een aantal hoofdzaken worden beperkt. Wij hebben dus niet alles kunnen bevestigen.

Wat wij in een volgend onderzoek wel zouden kunnen bevestigen en wat ik voordien niet heb gedaan is het laten vermelden van het verschil in leeftijd tussen trainer en atleet. Immers, hoewel er altijd een gezagsrelatie mee gepaard gaat, heb ik toch gemerkt dat een twintigtal achttienjarige meisjes een relatie met hun trainer vermelden. Of de trainer 22 jaar dan wel 40 jaar oud is, maakt een verschil, hoewel het een gezagsrelatie blijft. In ieder geval betekent een dergelijke relatie dat de dader misbruik maakt van zijn positie.

Wat het profiel van de daders betreft, heb ik het enige wat ik weet vermeld, namelijk dat het meestal trainers zijn – dit heb ik uit casussen, niet uit mijn onderzoek – die in hoog aanzien staan.

Ik heb geen weet van sanctiemechanismen binnen de federaties. Ik heb daar niet systematisch naar gevraagd, maar in de jaren dat ik er mee bezig ben, is er door de federaties nooit ter verdediging melding gemaakt dat zij die hadden. Dat zou een positief element geweest zijn voor hen: "Wij hebben dat al." Maar niemand heeft

daar ooit melding van gemaakt.

Wel zeiden zij dat dit soort zaken niet hun core business is en dat zij het liever overlaten aan de bestaande organismen. Wij zijn daarmee niet bezig. Eén trainer zei ooit tegen mij: "Ik moet mensen voorbereiden op de Olympische Spelen."

Kortom, ik heb geen weet van interne disciplinaire sancties.

Men vroeg of ik zelf grensoverschrijdend gedrag aangekaart heb. Het gaat hier over één casus. Ik deed een gezamenlijke begeleiding met een psychiater. Wij hebben erover gepraat, maar ik heb nooit de naam vermeld. Ik heb gewoon gezegd: "Dit hebben wij voor. Hoe kunnen wij het aanhangig maken? Bij wie? Hebt u een instantie?" Maar wij hebben nooit namen bekendgemaakt. Ik ben wel naar de betrokken federatie gestapt. Zij wisten dus wel dat het in hun federatie gebeurd was, maar verder heb ik niet over clubs of over personen gepraat. Dat hield ik wel in het oog.

Hoe zit het met de aangiftebereidheid, vroeg men. "Wat houdt hen tegen?" Ik heb het al min of meer aangegeven: in de casussen die ik ken, wou men zeker geen klacht indienen, precies wegens de vertrouwelijke relatie met de trainer. Men zei dan: "Moet ik hem dat aandoen? Ik vind dat onbehoorlijk. Ik heb daar moeite mee." Dat meisje kwam nadien onder psychiatrische behandeling, maar toch wou zij geen klacht indienen.

Dat was ook omdat de ouders zeer veel vertrouwen hadden in die trainer en het allemaal te gecompliceerd vonden.

Wat houdt hen tegen? Het is geen shock die ze krijgen, het is een heel proces met op het einde iets dat niet meer kan. Dat is een van de elementen die sporters tegenhouden. Ze hebben waarschijnlijk reeds heel veel kleinere dingen aanvaard en geaccepteerd en dan vragen ze zich af of ze, nu ze zo ver zijn, nog terug kunnen. Dat is een van de verklaringen.

De vraag was of het in de sport meer gebeurt dan in andere sectoren. Ik heb geen enkele vergelijkende studie gezien. Mijn collega's, ook in het buitenland, beweren dat het niet meer en niet minder is dan in andere sectoren. Ik kan u dus geen uitsluitsel geven over de vraag of het meer of minder is. Het enige dat mij doet vermoeden dat het wat meer zou kunnen zijn, maar ik kan dat niet cijfermatig bewijzen, is dat langzame proces en die vertrouwensrelatie. Die zijn er niet steeds in andere situaties, misschien wel in een

therapeutische situatie. Ik heb daarover echter geen enkel cijfermatig gegeven.

Tony Van Loon: Waarom ik zo voorzichtig omga met klachten voor ik naar justitie ga?

Je zal maar die trainer van die jeugdvoetbalploeg zijn die door een ouder van een van de kinderen die hij niet of te weinig opstelde werd aangeklaagd wegens seksueel misbruik. Dit is onlangs voorgevallen. Dat is verschrikkelijk, wetende welke moeite die man in zijn activiteit stak.

Ik geef een voorbeeld uit mijn eigen praktijk. Je zal maar advocaat zijn van het zestienjarige meisje dat zegt: 'Plaats mij want mijn vader misbruikt mij.' Ze wordt geplaatst. Een jaar later kom ik de justitieconsulent tegen en die zegt: het meisje heeft ons opgebiecht dat zij de klacht uit haar duim heeft gezogen.

Dat zijn twee ervaringen waarbij je de relativiteit van de klacht als heel erg schokkend ervaart. Natuurlijk is het even schokkend als de feiten wel plaatsvinden en als er wel degelijk slachtoffers zijn. Maar deze twee situaties tonen aan hoe men op eieren loopt en hoe hard men moet zoeken naar een evenwichtige benadering van de zieke situatie. Ik noem die twee situaties ziek als men daarmee onmiddellijk naar justitie stapt.

Ik zeg altijd bij wijze van boutade: 'je weet op de minuut na, want het staat in het proces-verbaal, wanneer je justitie vat, maar je weet nooit wanneer justitie de afhandeling zal klaar hebben.' Tien jaar? Twaalf jaar? Je weet het niet. Soms ook vlugger. Daarom is het nodig om voor naar justitie te gaan de betrokkenen bewust te maken van het feit dat ze voor een lijdensweg staan waar de oplossing niet zomaar voorhanden is.

Als je vandaag de risico's verlaagt en zegt: 'uw kind is veilig, uw kind is niet meer in handen van (die persoon), maar heeft wel recht op contact op een manier die niet risicovol meer is' – dan zeg ik: u heeft gewonnen. Het kind zal last en lijden genoeg doormaken om die weg in te slaan.

Ik verwijs naar de studies en de inzichten van Boris Cyrulnik.

Ik heb die man ontmoet. Hij is gespecialiseerd in omgaan met kinderen die te maken kregen met foltering, oorlogen enzovoort. Van origine is hij Bosnisch. Hij noemt het vermogen en verschil waarop het ene kind tegenover het andere kind overleeft resiliëntie, veerkracht. Hoe kan men veerkracht bieden aan kinderen die in een

dergelijke situatie zitten?

Tot mijn grote verbazing komt hij terug naar de klassiekers. Wees authentiek, speel geen spelletjes, heb een vertrouwensband. Zorg ervoor dat je in dat vertrouwen de zwaarte kunt wegnemen. Zorg dat je humor en lichtheid kunt brengen. Dat creëert resiliëntie, veerkracht.

Dat onderzoek is gaande. Hij is daarmee bezig in de VS en Frankrijk.

In Brussel hebben wij een centrum, Exil, dat precies die kinderen, de slachtoffers van foltering en geweldsmisdrijven, opvangt. Ik vind dat exemplarisch voor deze problematiek ook hier.

Daarom waarschuw ik ervoor om zomaar rücksichtslos naar justitie te gaan en daar alles van te verwachten. De praktijk leert dat het ongelooflijk moeilijk is, maar dat de mensen van justitie uitermate flink en goed hun best doen en kwaliteit willen leveren. Dan moeten ze echter middelen en ruimte hebben om te kunnen verantwoorden wat ze doen. Dat is de verantwoordelijkheid van ons allemaal, ook als men bemiddelt.

Het probleem van het beroepsgeheim is op dit ogenblik wel goed geregeld. Er is het gekwalificeerd beroepsgeheim wanneer er minderjarigen zijn. Er is een meldingsplicht wanneer men contact krijgt met daden van misbruik en mishandeling.

Mijn antwoord daarop is: ga naar bijvoorbeeld het vertrouwenscentrum. Dan heb je een melding gemaakt en zij kunnen dat opnemen, op voorwaarde dat je de tijd krijgt en er geen crisissituatie is, want dan moet je wel naar het parket gaan.

Het probleem van de zichtbaarheid van de hulpverlening. Ik denk dat daar een enorm handvat zit, bijvoorbeeld in de commissie voor de gelijke kansen.

Men heeft ook in het Parlement zwaar gediscussieerd over de vraag of men racisme strafbaar kan stellen. Hoe kan men dat bewijzen? Hoe kan men daar iets mee doen?

Ik denk dat de oplossing daar exemplarisch is.

Op het moment dat men de slachtoffers een ruimte biedt waar zij een gezicht krijgen, maakt men dergelijke feitelijkheden zichtbaar voor de maatschappij. Men krijgt een individuele

ondersteuning van een dergelijk centrum en men kan daarop beroep doen wanneer men op weg is om zijn gelijk te halen. Dat kan immers een heel moeizame en pijnlijke weg zijn.

Volgens mij kan men in deze materie voorbeelden halen van goede afhandeling. Dat is mijn standpunt.

Een laatste vraag was of er andere sectoren zijn waar men inzake deze materie klachten krijgt en situaties ziet ontstaan? Ja, ik denk daarbij aan het theater en de muziekwereld. Dat is vergelijkbaar met de sportwereld. Het zijn vaak mensen met enorm veel ambitie, die zich willen manifesteren en dat onder leiding van een coach, regisseur, ...

Woody Allen zou allang in de gevangenis hebben gezeten als hij in deze situatie zou zijn aangesproken. Dat is een voorbeeld hoe het daar kan mislopen, maar het bestaat ook bij ons. Dat is een omgeving waar men dezelfde mechanismen ziet ontstaan, waar klachten dan niet worden geformuleerd omdat de ambities soms verder reiken dan de persoonlijke integriteit.

Marianne Mertens: Ik zal eerst ingaan op de bereidheid tot melding aan het gerecht.

Deze patiënten hebben een heel groot gevoel van schaamte en de drempel naar justitie is heel hoog. De artsen moeten volgens mij deze patiënten tegemoetkomen en helpen. Dat is de reden waarom wij voorstellen om een meldpunt op te richten en daaraan een vaste procedure te koppelen.

De patiënt moet een eenvoudig en anoniem telefoongesprek kunnen voeren met dat meldpunt, zonder dat hij al direct stappen moet ondernemen. Het schaamtegevoel is immers enorm groot.

Net zoals in de sportwereld is het een langzaam procédé dat zich heeft voltrokken. De grootste risicoberoepen bij artsen zijn psychiaters en gynaecologen, waar de psychiaters de grootste risicogroep vormen. De patiënt raakt langzamerhand verstrikt in de machtspositie en schaamt zich ervoor dat hij daaraan heeft meegedaan.

Het moet toch heel laagdrempelig worden gehouden, maar het is wel belangrijk dat daaraan vaste procedures worden gekoppeld die moeten worden opgevolgd.

Ook wat betreft justitie, is er volgens mij nood aan een vrijgestelde parketmagistraat die zich

specifiek met dit seksueel grensoverschrijdend gedrag bezighoudt.

Wat het verschil tussen specialisten en huisartsen betreft, de cijfers van grensoverschrijdend gedrag bij huisartsen die in andere landen bekend zijn, zijn laag, maar ik durf wel pleiten voor de invoering, in de deontologie van de Orde, van een verplichte meldingsplicht voor de huisarts, want die patiënten gaan soms eerst naar hun huisarts.

De huisarts zet soms echter niet de stap om een klacht in te dienen bij de Orde. Het is vaak de patiënt zelf die op lange termijn dan wel een klacht durft neer te leggen bij de Orde, maar bij verschillende klachten van patiënten hebben wij gezien dat de klacht bij de Orde soms zeer moeilijk aangepakt wordt. Het slachtoffer wordt bij wijze van spreken nog een tweede maal een slachtoffer, door de manier waarop de klacht bij de Orde behandeld wordt.

Ik kom tot het volgende punt: de cijfers van de provinciale geneeskundige commissie. Vaak worden die klachten geseponereerd door de Orde, zodat er geen maatregelen worden genomen ten opzichte van de zorgverlener die in de fout is gegaan. Bijgevolg kan de provinciale geneeskundige commissie daarvan geen cijfermateriaal hebben. De klacht is namelijk nooit verder behandeld.

Wat het verhoor betreft, menen wij dat bij ernstige seksuele misdrijven door zorgverleners een audiovisueel verhoor op zijn plaats is, maar dan door deskundigen die zich specifiek daarop toeleggen. Vooraleer bijvoorbeeld zo'n patiënt door een groep van artsen in de Orde verhoord wordt, is het misschien wel op zijn plaats dat een verhoor in een besloten ruimte kan gebeuren, door een deskundige die het vertrouwen kan winnen van de patiënt, die toch al een zeer zwaar slachtoffer is en de drempel heeft durven overwinnen. Dat audiovisueel verhoor kan dan misschien gebruikt worden om de klacht verder te behandelen bij de Orde.

Ik denk dat ik daarmee op de voornaamste vragen heb geantwoord.

La présidente: Je vous remercie au nom de la commission car vous avez donné des choses très précises ce qui nous permettra évidemment d'avancer dans des solutions concrètes et votre expertise nous permettra vraiment d'essayer de prendre dans les différents milieux, dans les différents ordres peut-être des recommandations très concrètes. Je vous remercie de votre

collaboration et des vos témoignages qui nous permettront de travailler.

Pour les membres, nous terminons mais je vais vous donner le programme de la semaine prochaine. Pour les membres du bureau élargi, nous aurons un bureau lundi midi à 12 h 30 avec nos experts. Par la suite, nous aurons l'audition de l'avocat M. Van Steenbrugge (maître Chomé ne pouvait pas venir) et je propose qu'après cette audition publique nous fassions l'ordre des travaux à huis clos. Réfléchissez tous sur la manière dont nous allons organiser nos travaux par la suite. Mercredi après-midi, M. Adriaenssens revient. Malheureusement, alors que nous avons proposé à la présidente de la commission ou à Mme Baguette de venir nous voir ces deux personnes sont déjà très âgées, ont des problèmes de santé et ont décliné notre proposition de venir ici. Nous leur avons demandé une contribution par écrit en leur demandant de répondre à plusieurs questions. Si elles vont mieux, nous aurons toujours la possibilité de les entendre. Réfléchissez à la manière dont nous allons organiser nos travaux pour la semaine d'après.

Je vous remercie de votre écoute et je remercie encore les experts qui nous ont accompagné cet après-midi.

La réunion publique de commission est levée à 18.32 heures.

De openbare commissievergadering wordt gesloten om 18.32 uur.